

Realisatie- en exploitatiemogelijkheden hostelvoorziening Dordrecht

Sociaal Geografisch Bureau
gemeente Dordrecht

drs. A.L.M. van der Lans
drs. R.D.J. Scheelbeek
dr. M.G. Weide

juni 2005

Colofon

Opdrachtgever Gemeente Dordrecht, sector Onderwijs & Welzijn
Tekst Sociaal Geografisch Bureau
Drukwerk Stadsdrukkerij
informatie Gemeente Dordrecht
Sociaal Geografisch Bureau (SGB)
Postbus 8
3300 AA DORDRECHT
telefoon: (078) 639 64 65
www.sociaalgeografischbureau.nl

Het overnemen van delen van de tekst is toegestaan onder voorwaarde van duidelijke bronvermelding

Inhoud

Samenvatting en conclusies	5
1 Inleiding	11
1.1 Aanleiding en doel	11
1.2 Vraagstelling	12
1.3 Opzet Deskresearch	12
1.4 Leeswijzer.....	12
2 Potentiële doelgroep	15
2.1 Inleiding	15
2.2 Maatschappelijke opvang.....	16
2.3 Potentiële doelgroep hostel	18
3 Visie en rol relevante partijen	21
3.1 Visie relevante partijen	21
3.2 Behoeftte aan hostelvoorziening	22
3.3 Rol relevante partijen.....	22
4 Locatiekeuze	25
4.1 Afwegingen ligging	25
4.2 Andere afwegingen.....	26
4.3 Aanpak: locatieonderzoek	27
5 Succes- en faalfactoren	29
5.1 Communicatie en inspraak	29
5.2 Omgevingsbeheer	29
5.3 Laagdrempeligheid	30
5.4 Beheersbaarheid	31
5.5 Drugsgebruik.....	31
5.6 Ketensamenwerking.....	32
5.7 Financiering.....	32
6 Realisatie- en exploitatiekosten	35
6.1 Eenmalige realisatiekosten	35
6.2 Structurele exploitatiekosten	36
6.3 Financiering structurele exploitatiekosten.....	38

Bijlage 1 Interviewleidraad en geïnterviewden

Bijlage 2 Geraadpleegde literatuur

Samenvatting en conclusies

De gemeente Dordrecht is regievoerder voor de maatschappelijke opvang van dak- en thuislozen in de regio. De vraag is echter groter dan het aanbod en niet alle daklozen kunnen in de opvang terecht. Een aantal daklozen leeft en slaapt noodgedwongen 'op straat'. Een deel van de daklozen is chronisch verslaafd en gebruikt in de openbare ruimte. Dat zorgt voor overlast. De gemeente Dordrecht streeft naar verbetering van de doorstroming in de maatschappelijke opvang en naar het verminderen van de overlast op straat. Daartoe heeft ze verschillende maatregelen in gang gezet. Een hostelvoorziening, een permanente woonvoorziening voor langdurig verslaafde daklozen, zou deels een oplossing kunnen bieden voor deze problemen. In opdracht van de sector Onderwijs & Welzijn heeft het SGB de mogelijkheden van de realisatie en exploitatie van een hostel onderzocht.

Het onderzoek is gericht op het in beeld brengen van de omvang van de potentiële doelgroep voor een hostel in Dordrecht en de WZV-regio, de visie en rol van relevante partijen, de randvoorwaarden voor de locatie, relevante factoren bij de realisatie van de voorziening en de kosten. Voor het onderzoek hebben we deskresearch gedaan naar soortgelijke voorzieningen in Nederland. Daarnaast hebben we registratiegegevens geanalyseerd van de Centra voor Wonen, Zorg en Welzijn Zuid-West Nederland (CWZW), een afdeling van het Leger des Heils. Dit is de belangrijkste instantie die zorg draagt voor de maatschappelijke opvang in Dordrecht en omgeving. En ten slotte hebben we interviews gehouden met personen die betrokken zijn bij de hostels in Utrecht en met relevante partijen in Dordrecht: de CWZW, DeltaBouman, GGD ZHZ, De Grote Rivieren en de Politie ZHZ.

Potentiële doelgroep

De potentiële doelgroep van een hostel bestaat volgens de omschrijving van de gemeente uit dakloze, chronisch verslaafde harddrugsgebruikers die therapieresistent zijn. De relevante partijen in Dordrecht geven echter aan dat je de doelgroep moet verbreden naar daklozen met alcoholverslaving. Als argument voert men aan dat het middelengebruik vaak door elkaar loopt, deze groepen qua leeftijd en levensfase bij elkaar passen en dat zij elkaar kennen uit het circuit. In Utrecht, waar men hostels voor verschillende doelgroepen heeft, deelt men deze mening echter niet. Daar is men voorstander van het scheiden van deze groepen. De problematiek van beide groepen zou te veel verschillen om hen samen in een hostel onder te kunnen brengen. Wij gaan er bij de afbakening echter van uit dat de Dordtse partijen een goed zicht hebben op de doelgroep en nemen bij het bepalen van de omvang van de potentiële doelgroep ook alcoholverslaafden mee. Daarnaast zouden ook cliënten bij wie zowel sprake is van verslavingsproblematiek als van psychiatrische problemen, de zogenaamde dubbele diagnose (dd)-cliënten, tot de doelgroep gerekend moeten worden.

Op basis van registratiegegevens van de CWZW van de gebruikers van de nachtopvang en van de dakloze buitenslapers hebben we in een aantal stappen geprobeerd de doelgroep af te bakenen. Kijken we naar de groep verslaafden die geregeld in de nachtopvang komt of buiten wordt aangetroffen, dan betreft dit een groep van 53 verslaafde daklozen. Nemen we vervolgens een ondergrens van 40 jaar als indicator voor therapieresistentie, dan blijft een groep van 34 daklozen over: 12 harddrugsgebruikers en 22 alcoholverslaafden. Van 12 van deze mensen beschikken we niet over herkomstgegevens (geboorteplaats en/of laatste verblijfplaats). Wanneer we ervan uitgaan dat de verdeling in deze groep hetzelfde is als de verdeling in de groep van wie we deze gegevens wél hebben, dan komen er 19 uit Dordrecht, zes uit de WZV-regio en negen van buiten de regio. Binnen de WZV-regio hebben we dus te maken met een potentiële doelgroep van 25 chronisch verslaafde daklozen. Als we er vanuit gaan dat niet iedereen van deze groep in een hostel zal willen of kunnen, komen we uit op een geschatte omvang van de doelgroep van ongeveer 20 personen. Daarnaast moeten we rekening houden met tussentijdse uitval en eventuele doorstroom van bewoners.

Visie en rol relevante partijen

Volgens de omschrijving van de gemeente ligt in een hostel de nadruk op het bieden van structuur, beheer en opvang en niet op hulpverlening en behandeling. Het beleid in een hostel is gericht op acceptatie van het gedrag van de bewoner en niet op verandering van het gedrag. Gebruik van drugs op de eigen kamer is toegestaan. De CWZW en de GGD kunnen zich goed in deze visie vinden. Het belang van acceptatie van het drugs-/alcoholgebruik van de bewoner en het bieden van een plek waar men 'zichzelf kan zijn' wordt onderkend. De Grote Rivieren en DeltaBouman hebben meer moeite met dit uitgangspunt. De Grote Rivieren kan zich in het uitgangspunt wel vinden, maar is van mening dat je altijd aan vooruitgang moet werken. Zelf hebben zij een dagprogramma voor dd-cliënten ontwikkeld waarin zij activiteiten krijgen aangeboden. Voor dakloze deelnemers aan dit programma zou het hostel wel een goede woonvoorziening zijn. DeltaBouman geeft aan wel te accepteren dat sommige verslaafden zullen blijven gebruiken, maar dat moet gecontroleerd gebeuren in het kader van een behandeling. DeltaBouman is voorstander van een voorziening waar in principe sprake is van behandeling. De CWZW geeft wel aan dat er vanuit de band die begeleiders met bewoners opbouwen er ook in een hostel mogelijkheden zijn om iemand meer te bieden. Ook de ervaringen uit Utrecht laten zien dat behandeling of doorstroom van bewoners op de langere termijn niet uitgesloten is.

Alle relevante partijen geven aan zeker behoefte te hebben aan een dergelijke voorziening. De doelgroep behoort immers deels tot hun eigen klantenkring. Juist voor therapieresistente verslaafden is er in Dordrecht eigenlijk niets. Een hostel zou deels een oplossing kunnen bieden voor het capaciteitsprobleem van het slaaphuis en het probleem van de buitenslapers. Niet volledig, want je houdt toch mensen met zwerfneigingen die je niet in een hostel vast houdt. En het zou mogelijk een hulpmiddel zijn bij het beperken van de overlast. Zoals gezegd is DeltaBouman voorstander van een hostelvoorziening waarin ook behandeling kan plaatshebben. Deze instelling verkent de mogelijkheden om een beschermd wonen voorziening in Dordrecht op te zetten voor patiënten/verslaafden die in een klinische setting een behandeling hebben ondergaan. In deze voorziening kunnen patiënten gecontroleerd gebruiken; er is wél sprake van behandeling en begeleiding.

De CWZW ziet zichzelf wel als exploitant van een dergelijke hostelvoorziening. De GGD meent een rol te kunnen spelen bij de signalering en verwijzing en de indicatie van cliënten, een rol die zij nu ook al heeft. De Grote Rivieren ziet zichzelf vooral als samenwerkingspartner, zoals zij dat nu ook van de CWZW is. DeltaBouman ziet voor zichzelf een minder actieve rol weggelegd bij een hostelvoorziening zoals wordt overwogen, behalve dan bijvoorbeeld in de rol van methadonverstrekker voor de doelgroep. De politie ten slotte wil vooral goede afspraken maken met de beheerder van een dergelijke voorziening.

Locatiekeuze

Bij de locatiekeuze speelt een aantal afwegingen een rol. In Utrecht heeft men indertijd voor de locatiekeuze van de negen hostels die er moesten komen een lijst met aandachtspunten geformuleerd. Deze hebben vooral te maken met liggingkenmerken. Zo zou de nabijheid van andere voorzieningen voor dak- en thuislozen tot stapeleffecten en stijgende overlast kunnen leiden. Dat is ook de reden dat de CWZW aangeeft geen hostel te wensen in de buurt van de bestaande maatschappelijke opvang 'gezien de druk die er al op de buurt ligt'. Maar de GGD vindt dat het juist voor de hand ligt een dergelijke voorziening te verbinden aan de CWZW. Ook geven relevante partijen aan dat een hostel in de buurt zou moeten zitten van voorzieningen waar de doelgroep gebruik van maakt, zoals de methadonverstrekking, hoewel je dat ook op een andere manier kunt regelen. Maar het moet niet te ver zijn van de plaatsen waar deze mensen zich gewoonlijk ophouden en waar hun sociale leven zich afspeelt. Dat betekent meteen ook dat het

niet te ver van het stadscentrum zou moeten liggen. Andere mogelijk relevante liggingskenmerken zijn de huidige stand van zaken wat betreft leefbaarheid en veiligheid (aanwezige criminaliteit en overlast) en de mogelijkheden om de overlast vanuit het hostel te beperken (niet te veel 'in het zicht'). Andere factoren die bij de locatiekeuze een rol spelen zijn de kosten van exploitatie en van verbouw of nieuwbouw en zaken als de termijn waarop de locatie beschikbaar komt en de bestemming van de locatie.

Om tot een locatiekeuze te komen zijn in Utrecht locaties getoetst aan de hand van de lijst met aandachtspunten. Hier moest in elke wijk een hostel komen. Per wijk bleef een aantal locaties over, waaruit B&W een eerste keuze maakte. Over deze locatie en de tweede keuze is met de betreffende wijk gecommuniceerd en er is een inspraakprocedure geweest. Uiteindelijk heeft de Raad een definitief besluit genomen. Een soortgelijke werkwijze is ook in Groningen gehanteerd bij het vinden van een locatie voor vijf voorzieningen voor dak- en thuislozen (Operatie Achtertuin).

Succes- en faalfactoren

Niemand zit te wachten op een hostel voor verslaafde daklozen in zijn buurt: dit is een typische NIMBY (Not In My Backyard) voorziening. Alle geïnterviewde partijen benadrukken dan ook het belang van een vroegtijdige en zorgvuldige communicatie met buurtbewoners. Bewoners moeten ook geïnformeerd worden over wat het hostel precies inhoudt, wat voor mensen er komen wonen en hoe zij begeleid worden. En ook als het hostel er is moet de communicatie met de buurt niet stoppen.

Via een beheergroep kan men buurtbewoners betrekken bij het omgevingsbeheer van een hostel. Het is belangrijk om voldoende aandacht te houden voor de leefbaarheid en veiligheid in de buurt. In Utrecht werd al bij de ontwikkeling van een locatie een beheergroep gevormd die bestaat uit vertegenwoordigers van de politie, het wijkbureau, buurtbewoners, ondernemers, de doelgroep en de instantie die het hostel gaat exploiteren. Doel van de beheergroep is het voorkomen en bestrijden van overlast in overleg met belanghebbenden. In een beheerplan zijn taken, activiteiten en afspraken vastgelegd. Ook wordt in Utrecht (de beleving van) de leefbaarheid en veiligheid voor en na de realisatie van het hostel gemeten en gevolgd. De ervaring is dat het hostel geen negatieve effecten heeft, maar dat er juist sprake is van vermindering van overlast van gebruik op straat en buitenslapers. Ook is het draagvlak onder de bevolking voor het hostel aanzienlijk toegenomen.

Een succesfactor van het hostel in Utrecht is het uitgangspunt van 'zorginhoudelijke laagdrempeligheid'. Aan de doelgroep worden niet te veel eisen gesteld, men biedt vooral rust en structuur aan bewoners. Dat neemt niet weg dat men er wel naar streeft cliënten te 'verleiden' tot zorg.

Om het hostel beheersbaar te houden zou men niet meer dan 30 bewoners moeten huisvesten, verdeeld over units van maximaal tien personen. Het personeel van een hostel zou drugsgebruik niet moeten veroordelen en met deze specifieke groep om moeten kunnen gaan. Verder zouden er een aantal duidelijke regels moeten zijn om de situatie werkbaar te houden (zoals geen drugshandel, geen agressie naar medewerkers en medebewoners). Ook voor de politie is het van belang dat er in een dergelijke voorziening geen drugshandel plaats vindt en dat de bewoners voor zo weinig mogelijk overlast zorgen. En ook voor bewoners moet het hostel een veilige haven zijn.

Het toestaan van drugsgebruik op de kamer is een kenmerk van een hostel, maar dat betekent wel dat hiervoor een gedoogbeleid gevoerd moet worden. Dit zou bij Justitie moeten worden neergelegd. Ook moet er nagedacht worden over de wijze waarop bewoners aan hun drugs komen.

Het belang van een goede ketensamenwerking rondom een hostel wordt door alle Dordtse partijen onderkend.

En ten slotte is ook de wijze waarop financiering geregeld kan worden een bepalende factor voor het succes van een hostelvoorziening. In Utrecht is men in eerste instantie begonnen met financiering vanuit de gemeente. Na verloop van tijd is men in gesprek gekomen met het zorgkantoor en is besloten dat de doelgroep recht heeft op financiering van verblijf en begeleiding vanuit de AWBZ.

Kosten

Wat zijn nu de kosten van een hostel? Dat bleek lastig vast te stellen, omdat deze kosten sterk afhangen van verschillende factoren en het moeilijk was hierover voor vergelijkbare objecten informatie te verkrijgen. Wij benadrukken dan ook dat het bij het door ons gemaakte kostenplaatje slechts gaat om een globale inschatting, een indicatie van de kosten. Op basis van de gegevens die ons ter beschikking stonden schatten we in dat, uitgaande van een omvang van 20 plaatsen, de opstartkosten voor nieuwbouw uitkomen op een bedrag van circa € 1.400.000. Voor de exploitatie van een hostel van deze omvang moeten we denken aan een bedrag van ongeveer € 1.000.000 per jaar.

Conclusies

Op basis van het onderzoek kunnen we de volgende conclusies trekken:

- De relevante partijen in Dordrecht zijn allen voorstander van een uitbreiding van de potentiële doelgroep voor een hostel met dakloze chronisch alcoholverslaafden. In Utrecht gaat men er echter vanuit dat harddrugsverslaafden en alcoholverslaafden niet samen in een hostel geplaatst moeten worden, omdat de problematiek van deze beide groepen te veel verschilt.
- Wanneer we zowel harddrugs- als alcoholverslaafden meenemen en een ondergrens van 40 jaar hanteren als indicator voor therapieresistentie, is er in Dordrecht een groep van ongeveer 34 daklozen die voldoet aan de beschrijving van de doelgroep, van wie er 25 uit de regio komen. Hiervan blijven er naar schatting zo'n 20 over die daadwerkelijk in een hostel willen of kunnen. Tussentijds zullen er naar verwachting ook nog enkele bewoners uitvallen of doorstromen. Het ziet er naar uit dat men een hostel met een omvang van 20 plaatsen in eerste instantie kan vullen met therapieresistente, verslaafde daklozen uit de regio, maar dat men vervolgens de doelgroep zal moeten uitbreiden met daklozen van buiten de regio om de plaatsen bezet te houden.
- Kijken we uitsluitend naar harddrugsgebruikers, dan bestaat de doelgroep uit 12 mensen van wie er negen uit de regio komen. Rekening houdend met minder instroom, tussentijdse uitval en doorstroom lijkt deze groep te gering van omvang om hiervoor een hostelvoorziening op te zetten.
- Er is bij de meeste relevante partijen in Dordrecht behoefte aan en draagvlak voor een hostel. Twee partijen zijn van mening dat er in een dergelijke voorziening meer nadruk gelegd moet worden op behandeling.
- Alle partijen willen hieraan meer of minder actief een bijdrage leveren. Men onderkent het belang van een goede ketensamenwerking rondom een dergelijke voorziening.
- Bij het kiezen van een locatie dient men met diverse aandachtspunten rekening te houden. De aanwezigheid van voorzieningen waar de doelgroep gebruik van maakt, afstand tot het centrum, beperking van de overlast, maar ook bijvoorbeeld de bestemming van een bepaalde locatie. Het lijkt goed om via een lijst met aandachtspunten de voor- en nadelen van verschillende locaties op een rij te zetten en op basis hiervan een eerste keuze te maken.
- Een goede communicatie met de buurt, voor, tijdens en na de realisatie van een hostel is van cruciaal belang. Verder is aandacht voor de leefbaarheid en veiligheid in de buurt belangrijk.

- Een zorginhoudelijk laagdrempelige insteek (mensen moeten niet zoveel en men biedt vooral structuur en rust) draagt in belangrijke mate bij aan het succes van een hostel. Niet alle partijen in Dordrecht staan achter een dergelijke aanpak.
- Voor de beheersbaarheid moet de omvang van de groep niet te groot zijn, moet men duidelijke regels stellen en veiligheidsmaatregelen nemen.
- Voor het drugsgebruik in het hostel moet een gedoogbeleid gevoerd worden. Men dient ook na te denken over hoe mensen aan hun drugs komen.
- De kosten van een hostel zijn aanzienlijk. Een goede financieringsregeling is dan ook noodzakelijk.

1 Inleiding

Dak- en thuislozen zijn in Dordrecht een bekend verschijnsel. Voor hen is er de maatschappelijke opvang waar ze overdag en 's nachts op bepaalde tijden terecht kunnen. De vraag is echter groter dan het aanbod en een aantal daklozen leeft en slaapt noodgedwongen 'op straat'. Een deel van de daklozen is bovendien chronisch verslaafd en gebruikt in de openbare ruimte. Dat zorgt voor overlast. De gemeente Dordrecht streeft naar verbetering van de doorstroming in de maatschappelijke opvang en naar het verminderen van de overlast op straat. Daartoe heeft ze verschillende maatregelen in gang gezet. Een hostelvoorziening, een permanente woonvoorziening voor chronisch verslaafde daklozen, zou deels een oplossing kunnen bieden voor deze problemen. In opdracht van de sector Onderwijs & Welzijn heeft het SGB de mogelijkheden van de realisatie en exploitatie van een hostel onderzocht.

1.1 Aanleiding en doel

Een belangrijk onderdeel van het sociaal beleid van de gemeente Dordrecht is het bieden van zorg en opvang voor kwetsbare en risicogroepen in de Dordtse samenleving, waartoe ook dak- en thuislozen behoren.¹ Als centrumgemeente voert Dordrecht de regie voor de maatschappelijke opvang van deze groep in de regio. Deze opvang wordt voornamelijk verzorgd door de Centra voor Wonen, Zorg en Welzijn Zuid-West Nederland (CWZW), een afdeling van het Leger des Heils. De opvang omvat diverse voorzieningen: laagdrempelige dag- en nachtopvang, 24 uren opvang, sociaal pension, crisisopvang en begeleidde woonvormen.

Uit de landelijke monitor maatschappelijke opvang² komt naar voren dat het aantal aanmeldingen bij de maatschappelijke opvang de afgelopen jaren toeneemt. Tegelijk moet men meer mensen wegens plaatsgebrek de deur wijzen. De gemiddelde verblijfsduur in de opvangvoorzieningen stijgt en er is een toename van het aantal mensen dat zich opnieuw aanmeldt. Ook uit onderzoek in Dordrecht³ komt naar voren dat er in de maatschappelijke opvang structureel sprake is van meer vraag dan aanbod. Er is een toenemend aantal daklozen dat min of meer 'permanent' gebruik maakt van de nachtopvang (het Slaaphuis). Daarnaast is er een aantal permanente bewoners in de 24 uren opvang en het sociaal pension. Hierdoor is er minder plaats voor 'nieuwe' instroom. In een interdepartementaal beleidsonderzoek naar de maatschappelijke opvang⁴ trekt men de voorzichtige conclusie dat er sprake lijkt van een 'verstopping' van de opvang. Daardoor blijven mensen tegen hun wil op straat en missen de zorg en ondersteuning die zij nodig hebben. Dat werkt overlastgevend en, soms, crimineel gedrag in de hand.

Daarnaast is er ook een groep mensen die zich niet meldt bij de maatschappelijke opvang. Het betreft veelal mensen met (multi)problematiek die niet (meer) onder behandeling zijn bij een zorginstelling. Een deel van deze mensen mijdt

de zorg of is niet in staat een zorgvraag te formuleren. Ook in Dordrecht is er een groep daklozen die 'op straat' leeft en slaapt.⁵ Dit zijn mensen die niet in het Slaaphuis terecht kunnen of daar wegens problemen –tijdelijk– zijn geweigerd, en zorgmijders. Voor een belangrijk deel van deze groep is er sprake van een chronische verslaving aan harddrugs. Dit zorgt voor overlast.

In een recente beleidsnotitie⁶ noemt de gemeente Dordrecht als de belangrijke doelstellingen ten aanzien van de maatschappelijke opvang het verbeteren van de doorstroming en het verminderen van overlast op straat. Men stelt verschillende maatregelen voor om deze doelstellingen te bereiken, zoals het normeren en monitoren van de verblijfsduur in de maatschappelijke opvang, een lichte uitbreiding van de capaciteit van het Slaaphuis gecombineerd met outreachende activiteiten gericht op buitenslapers en het monitoren van overlast van daklozen. Een aantal van deze maatregelen is al in gang gezet.

In het kader van deze problematiek heeft de gemeenteraad in november 2004 een motie aangenomen om een onderzoek te laten verrichten naar de realisatie- en exploitatiemogelijkheden van een hostelvoorziening in Dordrecht. Het betreft een 24 uren woonvoorziening voor dakloze harddrugsgebruikers die al langdurig verslaafd zijn en therapieresistent, dat wil zeggen dat verschillende behandelmethoden zijn mislukt. De voorziening is laagdrempelig; de nadruk ligt op het bieden van structuur, beheer en opvang en niet op hulpverlening en behandeling. Het beleid in een hostel is gericht op acceptatie van de bewoner en niet op verandering van het gedrag van de bewoner. Cliënten hebben een eigen kamer, waar gebruik van drugs is toegestaan. Een hostel is een permanente woonvoorziening, waarin de cliënt langdurig kan verblijven. Met de realisatie van een dergelijke voorziening wil men de mogelijkheden voor opvang vergroten en tevens de overlast op straat verminderen.⁷ Een dergelijke opvang richt zich op de onderlaag van de daklozen, die zich vooral in het Slaaphuis of

op straat bevinden. Utrecht kent sinds 2001 een aantal van dergelijke voorzieningen.⁸

1.2 Vraagstelling

De hoofdvraag van het onderzoek is: Wat zijn de realisatie- en exploitatiemogelijkheden van een hostelvoorziening in Dordrecht voor therapiere-sistente chronisch verslaafde daklozen?

Deze vraag wordt uiteengelegd in vragen naar de volgende deelaspecten:

1. omvang van de potentiële doelgroep uit Dordrecht en de WZV-regio,
2. visie en rol van relevante partijen,
3. randvoorwaarden voor de locatie,
4. relevante factoren bij de realisatie van de voorziening,
5. opstart- en exploitatiekosten.

1.3 Opzet

Deskresearch

We zijn het onderzoek gestart met het verzamelen en bestuderen van relevante literatuur. Dat betrof alle beschikbare stukken over (plannen voor) een hostelvoorziening elders in Nederland, zoals de hostels in Utrecht. Daarnaast was informatie over de realisatie van soortgelijke NIMBY (Not In My Backyard)-voorzieningen in Heerlen en Groningen voor ons interessant. We hebben daarbij vooral gekeken naar randvoorwaarden voor de locatie (zoals nabijheid andere voorzieningen) en factoren waarmee je rekening moet houden bij de realisatie van een dergelijke voorziening (zoals communicatie naar de buurt, beheersaspecten etc.).

Analyse van registratiegegevens

Om de potentiële doelgroep, chronisch verslaafde daklozen, in kaart te brengen, hebben we gebruik gemaakt van registratiegegevens van de CWZW. Het gaat om gegevens van de mensen die zich in 2004 hebben aangemeld voor het Slaaphuis en die hier hebben geslapen. De gegevens geven inzicht in het aantal passanten, het aantal nachten dat zij in het Slaaphuis hebben doorgebracht, hun achtergrondkenmerken en laatste verblijfplaats. Verder wordt sinds augustus 2004 in kaart gebracht welke mensen, soms nadat ze bij het Slaaphuis zijn afgewezen, buiten slapen. De problematiek van de bezoekers van het Slaaphuis en de buitenslapers wordt in de registratie niet systematisch bijgehouden. De applicatiebeheerder van de CWZW, die de daklozen die het Slaaphuis frequenter goed kent, heeft deze gegevens voor die specifieke groep handmatig toegevoegd. Op basis hiervan hebben we een inschatting gemaakt van de omvang van

de groep daklozen met chronische verslavingsproblemen.

Interviews

We hebben interviews gehouden met de project-leider en met één van de exploitanten van de hostelvoorzieningen in Utrecht. Daarin kwam onder meer aan de orde:

- geschiedenis en start van het project en de belangrijkste leerpunten daarbij,
- werving doelgroep en aanpak/gang van zaken in de hostels,
- samenwerking met relevante partijen,
- verwachtingen bij de start, bijstellingen/ veranderingen, geconstateerde effecten,
- relevante factoren en aandachtspunten bij het opzetten van een dergelijke voorziening,
- kosten.

En we zijn in Dordrecht met relevante partijen 'in het veld' gaan praten: de CWZW, GGD ZHZ, De Grote Rivieren, DeltaBouman en de Politie ZHZ. In deze interviews kwam aan bod:

- visie op de realisatie van een hostelvoorziening (passend in beleid, oplossing voor probleem),
- hoe ziet men eigen rol indien hostel operationeel zou zijn,
- bijdrage die men hieraan zou willen leveren,
- randvoorwaarden voor een locatie,
- belangrijke factoren bij realisatie hostel.

De interviews zijn op tape opgenomen en uitgewerkt in een interviewverslag. Dit is aan de geïnterviewden voorgelegd en door hen, soms na kleine wijzigingen, geaccordeerd. De lijst met geïnterviewden en de interviewleidraad zijn opgenomen in bijlage 1.

Kostenraming

Voor de inschatting van de opstart- en exploitatiekosten van de voorziening is gebruik gemaakt van conceptbegrotingen van vier hostels elders in Nederland en van informatie van de gemeente Dordrecht. Op basis hiervan is een kostenraming gemaakt, uitgaande van een geschatte omvang van de doelgroep.

1.4 Leeswijzer

We bespreken in het vervolg van dit rapport de resultaten van het onderzoek. Achtereenvolgens gaan we in op de potentiële doelgroep (hoofdstuk 2), de visie en rol van relevante partijen (hoofdstuk 3), de locatievoorwaarden en -keuze (hoofdstuk 4), factoren die bij de realisatie van het hostel van belang zijn (hoofdstuk 5) en de kosten (hoofdstuk 6).

-
- 1 *Deelname, samenhang en verantwoordelijkheid. Visie op het sociaal beleid in Dordrecht. Gemeente Dordrecht, sector Onderwijs en Welzijn, januari 2003.*
 - 2 *Wolf, J., S. Nicholas, L. Hulsbosch, S. te Pas, G. Hoogenboezem, M. van Oort. Monitor maatschappelijke opvang. Jaarbericht 2003. Utrecht: Trimbos--instituut, september 2003.*
 - 3 *Weide, M.G., P.E. Kees. Maatschappelijke opvang in Dordrecht en omgeving in beeld. Dordrecht, SGB, juli 2002.*
 - 4 *De opvang verstopt. IBO Maatschappelijke opvang. Interdepartementaal Beleidsonderzoek 2002-2003.*
 - 5 *Buiten de perken. Een project outreachend werken in Dordrecht. CWZV, Leger des Heils, juli 2004 (niet openbaar).*
 - 6 *Notitie Maatschappelijke Opvang in beweging. Gemeente Dordrecht, sector Onderwijs en Welzijn, februari 2005.*
 - 7 *Opdrachtformulering onderzoek hostel. Gemeente Dordrecht, sector Onderwijs en Welzijn, z.j.*
 - 8 *Mijnheer, E. Bewoners verleiden tot zorg. Terugblik op drie jaar van Utrechtse hostels voor daklozen en verslaafden. Zorg + Welzijn, 15 december 2004.*

2 Potentiële doelgroep

Wat is de omvang van de groep therapieresistente, chronisch verslaafde daklozen in Dordrecht? Welk deel van deze groep is afkomstig uit Dordrecht zelf en welk deel uit de WZV-regio? In dit hoofdstuk maken we op basis van registratiegegevens van de CWZW en gesprekken met de relevante partijen in Dordrecht een inschatting van de omvang van de potentiële doelgroep voor het hostel.

2.1 Inleiding

Bij de bepaling van de omvang van de doelgroep voor het hostel zijn we in de eerste plaats uitgegaan van de registratiegegevens van het Slaaphuis. Voor het doorbrengen van de nacht kunnen daklozen in Dordrecht terecht bij het Slaaphuis van de CWZW. Dit is een laagdrempelige opvangvoorziening waar momenteel per nacht 28 daklozen terecht kunnen voor een slaapplek. De belangrijkste doelstelling van het Slaaphuis is het bieden van bed, bad en brood aan hen die hier behoefte aan hebben. Hoewel begeleiders in het Slaaphuis wel proberen een band op te bouwen met de cliënten, is de voorziening niet (primair) gericht op behandeling of doorstroming. Voor therapieresistente, chronisch verslaafde daklozen is het Slaaphuis daarom één van de weinige, zo niet de enige voorziening waar zij (binnen) de nacht door kunnen brengen.

Het Slaaphuis kent echter één belangrijk ‘minpunt’ voor verslaafden: het gebruik van verdovende middelen is er ten strengste verboden. Er is een groep chronisch verslaafde daklozen die om die reden geen gebruik maakt van het Slaaphuis. Deze groep geeft er de voorkeur aan te overnachten in kraakpanden of in de buitenlucht. Daarnaast kunnen er andere redenen zijn waarom men liever elders een slaapplek zoekt, zoals het niet willen slapen met anderen op een zaal. Door middel van het project ‘outreaching werken’ weet de CWZW het grootste deel van deze groep te bereiken. Als het niet mogen gebruiken voor verslaafden de belangrijkste reden vormt om geen gebruik te maken van het Slaaphuis, dan zijn zij wellicht wel geïnteresseerd in een hostelvoorziening waar zij op de eigen kamer mogen gebruiken. Dat geldt ook voor buitenslapers die om andere redenen niet voor het Slaaphuis kiezen. Om die reden hebben we voor het bepalen van de omvang van de potentiële doelgroep ook de registratiegegevens van het outreaching werken meegenomen.

Niet alle gebruikers van het Slaaphuis en niet alle daklozen die de CWZW met outreaching werken bereikt, rekenen we tot de potentiële doelgroep. We beschouwen iemand als een potentiële kandidaat voor het hostel wanneer hij/zij:

- geruime tijd dakloos is, wat moet blijken uit het feit dat hij/zij regelmatig gebruik maakt van het Slaaphuis of regelmatig buiten aangetroffen wordt door de medewerkers van het outreaching werken;
- chronisch verslaafd is zonder zicht op verbetering (therapieresistent).

Wat dit tweede punt betreft zijn eigenlijk alle relevante partijen in Dordrecht het eens: de potentiële doelgroep zou niet beperkt moeten blijven tot harddrugverslaafden alleen. Het hostel zou zich moeten richten op chronisch verslaafden in het algemeen. Ook mensen met een alcoholverslaving en cliënten met een zogenaamde dubbele diagnose (dd-clieënten), bij wie sprake is van een combinatie van psychiatrische problemen en verslavingsproblematiek, zouden voor plaatsing in aanmerking moeten komen.

“Alcoholverslaving zou hier ook onder moeten vallen. Deze twee groepen zijn ook heel moeilijk uiteen te rafelen, een groot deel van deze mensen gebruikt alles door elkaar heen, alcohol, softdrugs en harddrugs. Omdat verslavingsproblematiek vaak samen gaat met psychiatrische problemen, moet ook de dubbele diagnose groep voor een hostelvoorziening in aanmerking komen.” (Bron: interviewverslag GGD).

Alcohol- en drugsverslaafden kunnen volgens de relevante Dordtse partijen meestal zonder problemen in één hostel ondergebracht worden. Niet alleen loopt het middelengebruik vaak door elkaar, beide groepen chronisch verslaafden passen ook qua leeftijd en levensfase goed bij elkaar. Bovendien kennen de meeste verslaafden elkaar ook al uit het circuit. Dat betekent niet dat de combinatie altijd goed gaat, maar over het algemeen moet dat geen extra problemen opleveren.

In Utrecht neemt men duidelijk een ander standpunt in. Hier is men van mening dat de twee doelgroepen – harddrugverslaafden en alcoholverslaafden – niet bij elkaar in één hostel geplaatst moeten worden. De problematiek van beide groepen verschilt hiervoor teveel.

Mensen moeten ook zelf wel in het hostel willen. Niet alle chronisch verslaafde daklozen zijn wat dat betreft geschikt voor een hostelvoorzie-

ning. Voor deze mensen zal je apart nog een soort time-out voorziening moeten houden.

“Helemaal oplossen kun je het probleem niet, een deel van die groep zou niet in zo’n hostel kunnen. Mensen op het randje van de psychiatrie bijvoorbeeld, die laten zich niet opnemen, die hebben zwerfneigingen, die houd je toch niet vast in zo’n hostel.” (Bron: interviewverslag GGD).

Het maken van een inschatting van de omvang van de potentiële doelgroep voor het hostel is geen eenvoudige zaak. Wanneer kun je bijvoorbeeld spreken van een chronische verslaving? En hoe bepaal je of mensen therapieresistent zijn? De grenzen liggen wat dit betreft niet bepaald vast. In paragraaf 2.3 doen we, op basis van een aantal aannames, een poging de omvang van de potentiële doelgroep voor het hostel vast te stellen. Nu trachten we allereerst op basis van registratiegegevens van de CWZW de volledige groep daklozen in Dordrecht in beeld te krijgen.

2.2 Maatschappelijke opvang

Zoals hiervoor al is aangegeven, kunnen dakloze mensen in Dordrecht voor het doorbrengen van de nacht terecht bij het Slaaphuis van de CWZW. De CWZW kampt echter met capaciteitsproblemen. Vrijwel dagelijks melden er zich meer mensen voor het Slaaphuis aan dan er ondergebracht kunnen worden. De CWZW ziet zich daardoor genoodzaakt vrijwel dagelijks mensen een slaapplek te weigeren. Deze mensen zien vaak geen andere mogelijkheid dan de nacht buiten door te brengen of ergens in een kraakpand. Ook is er een groep dak- en thuislozen die er zelf voor kiest geen gebruik te maken van het Slaaphuis. Met behulp van outreachend werken tracht de CWZW ook deze laatste twee groepen van de hoogstnoodzakelijke zorg te voorzien.

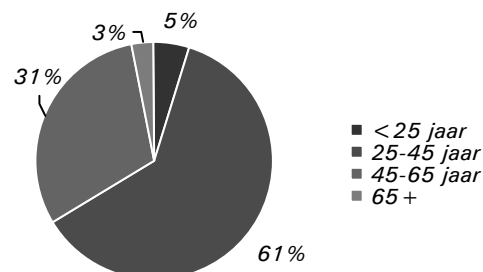
Slaaphuis CWZW

Van de mogelijkheid om één of meerdere nachten in het Slaaphuis van de CWZW door te brengen hebben in 2004 in totaal 232 mensen gebruik gemaakt. Het grootste deel van de klanten van het Slaaphuis is man, slechts 16% is vrouw.

De meeste mensen die in het Slaaphuis overnachten zijn tussen de 25 en de 65 jaar oud

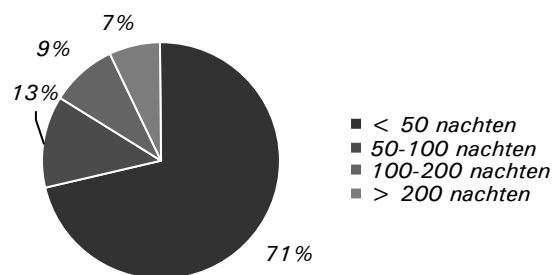
(figuur 2.1). Ruim zes op de tien mensen zijn tussen de 25 en 45 jaar oud, iets meer dan een derde deel is ouder dan 45 jaar en 3% is 65+.

Figuur 2.1 Cliënten Slaaphuis naar leeftijdscategorie (n = 232)

Figuur 2.2 geeft de verdeling naar het aantal nachten dat men in het Slaaphuis heeft doorgebracht. Ruim zeven op de tien mensen hebben in 2004 minder dan 50 nachten van het Slaaphuis gebruik gemaakt. In totaal 42 mensen (18%) hebben slechts één enkele nacht in het Slaaphuis doorgebracht. Daarentegen heeft 16% van de slapers meer dan 100 nachten van het Slaaphuis gebruik gemaakt. Eén persoon heeft zelfs alle 366 nachten van 2004 in het Slaaphuis overnacht.

Figuur 2.2 Aantal nachten doorgebracht in het Slaaphuis in 2004 (n = 232)

Gemiddeld heeft men vorig jaar 50,7 nachten in het Slaaphuis doorgebracht. Tussen mannen en vrouwen vinden we wat het gemiddelde verblijf betreft nauwelijks verschil. Wel hebben mensen boven de 45 jaar in het afgelopen jaar gemiddeld beduidend meer nachten in het Slaaphuis doorgebracht dan jongere mensen.

Tabel 2.1 Capaciteit Slaaphuis, aantal aanmeldingen, aantal slapers en aantal mensen weggestuurd per maand in 2004

	capaciteit	aantal aanmeldingen	aantal slapers	aantal weggestuurd wegens 'geen plaats'
januari	775	1.070	863	207
februari	725	1.167	1.049	118
maart	775	1.304	1.115	189
april	750	1.159	951	208
mei	775	1.130	958	172
juni	750	977	896	81
juli	775	1.053	950	103
augustus	775	1.101	974	127
september	750	1.027	925	102
oktober	775	1.043	942	101
november	750	1.125	932	193
december	775	1.076	1.001	75
<i>totaal 2004</i>	<i>9.150</i>	<i>13.232</i>	<i>11.556</i>	<i>1.676</i>

In 2004 beschikte het Slaaphuis van de CWZW in Dordrecht per nacht over een officiële capaciteit van 25 bedden. Per maand komt dat neer op een capaciteit van tussen de 725 en 775 bedden. In tabel 2.1 geven we een overzicht van deze capaciteit per maand naast het aantal aanmeldingen in dezelfde maand, het aantal slapers en het aantal personen dat is weggestuurd wegens 'geen plaats'.

Met uitzondering van de maand juni heeft de CWZW in 2004 iedere maand meer dan 1.000 aanmeldingen voor een overnachting in het Slaaphuis gehad. Hoewel niet alle aanmelders een slaapplek hebben gekregen, ligt het aantal slapers per maand duidelijk boven de capaciteit. Gemiddeld is ruim 950 keer per maand in het Slaaphuis overnacht, tegenover een gemiddelde capaciteit van iets meer dan 760 plaatsen. Vooral in de wintermaanden zijn extra bedden bijgeplaatst. Desondanks zag de CWZW zich in 2004 genoodzaakt gemiddeld 140 keer per maand iemand weg te sturen omdat er geen plaats was.

Inmiddels is de capaciteit van het Slaaphuis uitgebreid met drie bedden (12%) en bedraagt nu 28 bedden.

Outreaching werken

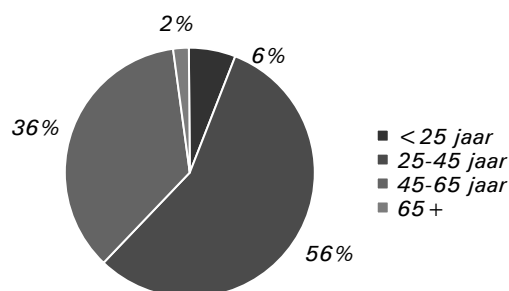
Sinds eind augustus 2004 houdt de CWZW in Dordrecht ook een registratie bij van de buitenslapers die bereikt worden door middel van outreachend werken. Op dit moment bevinden zich in de registratie van de CWZW 55 dakloze mensen die één of meerdere keren door de medewerkers van het outreachend werken ergens in Dordrecht zijn aangetroffen. Tweederde deel van deze groep heeft in 2004 ook gebruik gemaakt van het Slaaphuis van de CWZW. In totaal 18

dakloze personen die de CWZW met outreachend werken in de stad heeft aangetroffen maken nooit gebruik van het Slaaphuis

Het overgrote deel van de mensen die met outreachend werken bereikt worden is man, slechts 7% is vrouw.

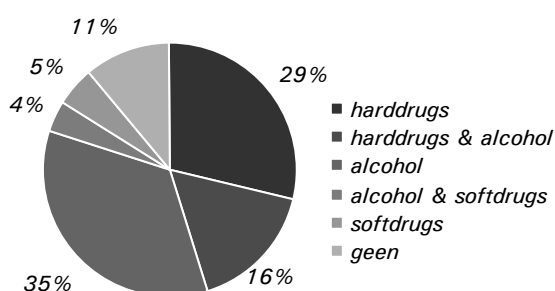
Op een enkeling na zijn alle dakloze mensen die de CWZW met outreachend werken bereikt tussen de 25 en de 65 jaar oud (figuur 2.3). Ruim de helft van de aangetroffen buitenslapers is tussen de 25 en 45 jaar oud. Ruim een derde deel is tussen de 45 en 65 jaar oud en 2% is 65+.

Figuur 2.3 Cliënten outreachend werken naar leeftijdscategorie (n=55)

Het overgrote deel (89%) van de dakloze mensen die de CWZW met outreachend werken weet te bereiken, kampt met verslavingsproblematiek (figuur 2.4). Ruim een derde deel heeft een harddrugsverslaving, terwijl ongeveer de helft verslaafd is aan alcohol en 9% softdrugs gebruikt. Twee op de tien aangetroffen buitenslapers hebben een meervoudige verslavingsproblematiek. De combinatie harddrugs en alcohol (16%) komt daarbij beduidend vaker voor dan de combinatie softdrugs en alcohol (4%).

Figuur 2.4 Cliënten outreachend werken naar verslavingsproblematiek (n = 55)

2.3 Potentiële doelgroep hostel

Zoals we in het voorgaande zagen, zijn in 2004 bij de CWZW in Dordrecht in totaal 250 dak- en thuisloze mensen in beeld geweest (232 gebruikers Slaaphuis en 18 buitenslapers). Niet al deze mensen behoren tot de potentiële doelgroep van een hostelvoorziening. Een groot deel van deze groep voldoet niet aan de criteria die we eerder hebben geformuleerd om de doelgroep af te bakenen. Zelfs wanneer mensen aan deze criteria voldoen, wil dat nog niet zeggen dat zij zelf ook in de mogelijkheid van plaatsing in het hostel geïnteresseerd zijn.

Welke mensen behoren nu tot de potentiële doelgroep van het hostel? Om hiervan een inschatting te maken, hanteren we een stapsgewijze aanpak, uitgaande van de criteria die we eerder hebben genoemd. Omdat voor deze criteria bepaalde aannames gedaan moeten worden, is het van belang te benadrukken dat het hier gaat om een *globale* inschatting.

In de eerste plaats moeten potentiële bewoners dakloos zijn. We hebben als uitgangspunt genomen dat dit het geval is wanneer zij regelmatig gebruik maken van het Slaaphuis of regelmatig buiten aangetroffen worden door de medewerkers van het outreachend werken. Dit om te

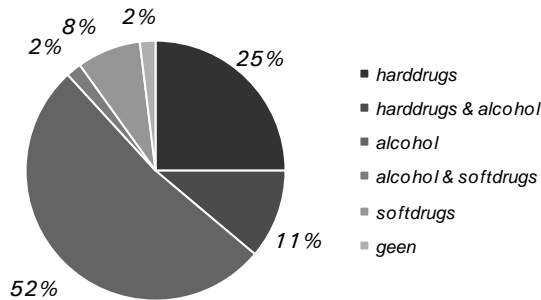
voorkomen dat mensen die 'eens een nachtje' in het Slaaphuis of buiten overnachten tot de potentiële doelgroep worden gerekend. Volgens de CWZW verblijven mensen die door omstandigheden, zoals een echtscheiding, dakloos raken nooit erg lang in het Slaaphuis. Voor deze mensen wordt een traject uitgezet en met twee à drie maanden zijn zij doorgaans weer in staat hun eigen leven op te pakken. Zij stromen dan door naar begeleid wonen of een zelfstandig onderkomen. Deze mensen behoren niet tot de potentiële doelgroep van het hostel. Om die reden hebben we de ondergrens van het aantal overnachtingen in het Slaaphuis getrokken bij 100 nachten op jaarbasis. Mensen die in 2004 meer dan 100 nachten in het Slaaphuis overnacht hebben rekenen we, mits ze aan de overige criteria voldoen, tot de potentiële doelgroep van het hostel.

Voor het outreachend werken hebben we de ondergrens bepaald op een contactfrequentie van twee keer per maand. Mensen die minimaal twee keer per maand contact hebben met de medewerkers van het outreachend werken rekenen we, mits ze aan de overige criteria voldoen, tot de potentiële doelgroep van het hostel.

Van de 250 personen die de CWZW in 2004 in beeld heeft gehad kunnen we er na deze eerste schifting nog 68 tot de potentiële doelgroep voor het hostel rekenen.

Het tweede criterium om tot de potentiële doelgroep gerekend te kunnen worden is de verslavingsproblematiek. In de oorspronkelijke beschrijving van de gemeente is uitgegaan van daklozen die langdurig verslaafd zijn aan harddrugs. Maar omdat de relevante partijen unaniem van mening waren dat de doelgroep uitgebreid zou moeten worden met daklozen met een chronische alcoholverslaving, hanteren we hier een uitgebreider criterium. Om in aanmerking te komen voor het hostel, moet een dakloze verslaafd zijn aan harddrugs, alcohol of een combinatie van middelen. Dit blijkt het geval te zijn voor 53 van de 68 daklozen die we op basis van het eerste criterium hadden geselecteerd. Ruim een derde van deze groep is verslaafd aan harddrugs en tweederde deel kampt –tevens– met alcoholverslaving (figuur 2.5).

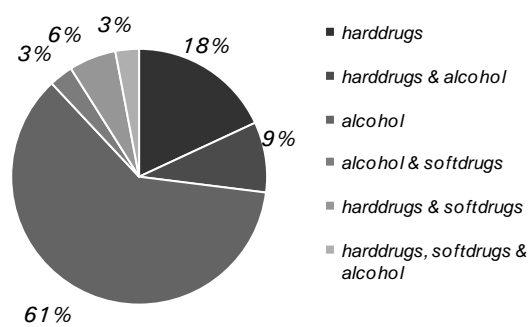
Figuur 2.5 Dakloze verslaafden naar verslavingsproblematiek (n = 53)

Verslaafd zijn is op zich nog geen voldoende reden om in aanmerking te komen voor een hostel. Potentiële bewoners moeten chronisch verslaafd zijn en therapieresistent, dat wil zeggen dat ze al verschillende behandelingen achter de rug hebben zonder dat dit heeft geholpen. Vaststellen welke mensen therapieresistent zijn is dan ook de derde stap die we nemen om de doelgroep af te bakenen. Of mensen therapieresistent zijn wordt niet geregistreerd door de CWZW. Het is ook erg lastig te bepalen. Daarom hebben we naar een criterium gezocht dat wij hiervoor in de plaats konden gebruiken. Uit de gesprekken met de relevante partijen in Dordrecht komt naar voren dat het bij deze groep om wat oudere verslaafden gaat. Zij hebben vaak al diverse afkicktrajecten doorlopen, echter zonder succes. We hebben daarom besloten om een leeftijdsgrens als criterium te hanteren. Op basis van gesprekken met relevante partijen in Dordrecht hebben we de ondergrens vastgesteld op 40 jaar. Dat betekent dat we voor het afbakenen van de potentiële doelgroep verslaafde daklozen van 40 jaar en ouder als chronisch verslaafd en therapieresistent beschouwen.

Op basis van deze criteria komen we uiteindelijk op een totaal van 34 therapieresistente, chronisch verslaafde daklozen die we kunnen rekenen tot de potentiële doelgroep van het hostel. Ruim een derde deel van deze groep kampt met een verslaving aan harddrugs, iets meer dan driekwart heeft –daarnaast– een alcoholverslaving (figuur 2.6).

Figuur 2.6 Potentiële doelgroep naar verslavingsproblematiek (n = 34)

Bij dit aantal van 34 potentiële bewoners is geen rekening gehouden met zachtere criteria. Een aantal van deze mensen zal zelf niet in een hostel willen en sommige groepen kunnen niet bij elkaar in één hostel. De uiteindelijke potentiële doelgroep zal zodoende naar verwachting uit minder dan 34 personen bestaan.

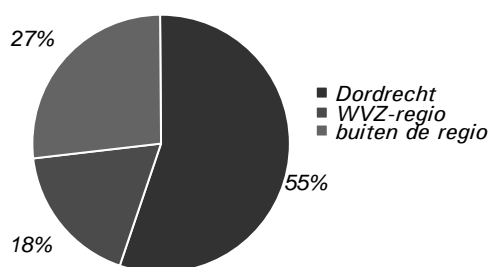
Bij de CWZW registreert men tot slot ook de herkomst van de mensen die gebruik maken van het Slaaphuis en/of bereikt worden met outreachend werken. Waar komen de mensen die we tot dusver tot de potentiële doelgroep hebben gerekend vandaan? Waar zijn ze geboren, maar vooral, wat was hun laatste verblijfplaats? Dat is ook van belang in verband met een eventuele latere selectie van chronisch verslaafde daklozen voor het hostel. Neem je hierin alleen daklozen mee die uit Dordrecht en/of de regio komen? Of komen hiervoor ook daklozen in aanmerking die oorspronkelijk van buiten de regio komen? In dat kader willen we noemen dat uit het interview met de politie duidelijk naar voren komt dat men bang is voor een aanzuigende werking van een hostel op verslaafde daklozen van elders.

“Een hostel zou er zeker toe kunnen bijdragen dat het capaciteitsprobleem wordt opgelost. Dat juicht de politie toe. Maar zodra vanuit Rotterdam daklozen naar Dordrecht gaan komen om hier te genieten van opvang, dan is het natuurlijk het paard achter de wagen spannen. Bij selectie moet daarom gekeken worden of we te maken hebben met ‘onze’ daklozen of dat ze van elders komen. Er moet een afwijzingsbeleid gevoerd worden ten opzichte van diegenen die van elders komen.” (Bron: interviewverslag Politie ZHZ)

In hoeverre herkomst uiteindelijk als criterium bij een mogelijke selectie van bewoners voor het hostel gehanteerd gaat worden, is nog onduidelijk. Maar het lijkt wel van belang op voorhand inzicht te krijgen in de herkomst van degenen die we nu tot de potentiële doelgroep rekenen.

Bij de bepaling van de herkomst van de potentiële doelgroep hebben we zowel naar de geboorteplaats als naar de (laatste) plaats van herkomst gekeken. Zowel de daklozen die in Dordrecht zijn geboren als zij voor wie Dordrecht als herkomstplaats is opgegeven rekenen we daarbij tot de Dordtenaren. Op soortgelijke wijze hebben we bepaald welke daklozen afkomstig zijn uit de regio en welke van buiten de regio. Van 12 personen hebben we geen gegevens over hun herkomst. Wanneer we deze buiten beschouwing laten, komen we op een aandeel Dordtenaren van 55% (figuur 2.7). Ruim de helft van de potentiële bewoners van het hostel is dus ofwel geboren in Dordrecht, of heeft Dordrecht als plaats van herkomst. Nog eens 18% is afkomstig uit de WZV-regio.

Figuur 2.7 Potentiële doelgroep naar herkomst (n = 22)

We hebben de gegevens naar type verslaving en herkomst in tabel 2.2 nog eens samengevat. Kijken we naar type verslaving dan bestaat de potentiële doelgroep uit 12 harddruggebruikers en eventueel in aanvulling daarop 22 alcoholverslaafden. Van 12 personen uit deze groep beschikken we niet over herkomstgegevens, 12 mensen komen uit Dordrecht, vier uit de WZV-regio en zes van buiten de regio. Als we ervan uitgaan dat de verdeling naar herkomst bij de mensen van wie we geen gegevens hebben gelijk is aan de verdeling bij de mensen van wie we dat wel hebben, dan komen we uit op 19 mensen uit Dordrecht, zes uit de WZV-regio en negen van buiten de regio. Beperken we ons tot de regio dan bestaat de potentiële doelgroep uit 25 mensen. We kunnen er echter van uitgaan dat van deze groep niet iedereen in een hostel zal kunnen/willen. Op basis hiervan schatten we de omvang van de potentiële doelgroep uit de regio op 20 mensen.

De ervaring uit Utrecht leert dat van de bewoners die in een hostel worden geplaatst ook nog een deel tussentijds uitvalt, omdat ze het te duur vinden, vanwege incidenten of omdat ze een periode naar de gevangenis moeten. Het betrof daar in één hostel een kwart van de bewoners. Bovendien kan het voorkomen dat bewoners na enkele jaren doorstromen naar een andere begeleid wonen voorziening (zie ook 3.1). Bij het vaststellen van de capaciteit van een eventuele hostelvoorziening, dient men hiermee rekening te houden.

Gaat men uit van een doelgroep uit de regio, dan kan men in eerste instantie naar verwachting een hostel met 20 plaatsen 'vullen'. Bij uitval of doorstroom, zal men echter naar verwachting de doelgroep moeten uitbreiden tot dakloze verslaafden van buiten de regio om lege plaatsen op te kunnen vullen.

Tabel 2.2 Combinatie van type verslaving en herkomst chronisch dakloze verslaafden 40 jaar en ouder

	Dordrecht	WZV-regio	buiten regio	onbekend	totaal
harddrugs (+ alcohol en/of soft drugs)	5	-	-	7	12
alcohol (+ soft drugs)	7	4	6	5	22
totaal	12	4	6	12	34

3 Visie en rol relevante partijen

In hoeverre past een hostelvoorziening in het beleid/ de visie van de relevante partijen in Dordrecht? Is er behoefte aan een dergelijke voorziening in Dordrecht? En welke rol zien de relevante partijen voor zichzelf weggelegd in de situatie dat een hostel operationeel zou zijn? In dit hoofdstuk komen deze vragen aan bod.

3.1 Visie relevante partijen

De gemeente Dordrecht heeft een hostel als volgt omschreven:

“Een hostelvoorziening is een 24-uurs woonvoorziening voor dakloze harddruggebruikers die langdurig verslaafd zijn en therapieresistent, dat wil zeggen dat verschillende behandelingsmethoden zijn mislukt. In de voorziening ligt de nadruk op het bieden van structuur, beheer en opvang en niet op hulpverlening en behandeling. Het beleid in een hostel is gericht op acceptatie van het gedrag van de bewoner en niet op verandering van dit gedrag. Cliënten hebben een eigen kamer, waar gebruik van drugs is toegestaan. Een hostel is een permanente woonvoorziening waar cliënten langdurig kunnen verblijven.” (Bron: opdrachtformulering onderzoek hostel)

De CWZW en de GGD kunnen zich goed vinden in bovenstaande visie op een hostel. Er is een groep mensen die op geen enkele manier meer behandeld kan worden, voor wie een andere oplossing moet komen. Het is een concept waarmee het Leger des Heils ook in Utrecht een aantal hostels exploiteert. Volgens de CWZW is vooral het hebben van een eigen kamer, waar onder bepaalde voorwaarden ook gebruikt mag worden, erg belangrijk voor deze groep. Wat deze mensen nodig hebben is een eigen territorium waar zij ‘zichzelf kunnen zijn’. Dat is erg belangrijk voor hun eigenwaarde en zelfrespect, maar ook voor de kwaliteit van hun leven.

De Grote Rivieren en DeltaBouman hebben meer moeite met dit concept. Bij de Grote Rivieren roept de gegeven omschrijving van het hostel een beetje het beeld op van ‘pappen en nathouden’. Hier is men van mening dat het uitgangspunt van acceptatie in eerste instantie heel goed is, maar dat mogelijkheden tot verbetering en herstel te allen tijde in beeld gehouden moeten worden. Het moet volgens De Grote Rivieren niet zo zijn dat mensen de rest van hun leven in zo’n hostel blijven zitten, zonder dat er verder iets in hun situatie verandert. Vanuit de beginsituatie van acceptatie moet door alle partijen gezamenlijk met behulp van begeleiding en behandeling gewerkt worden aan vooruitgang, zodat mensen uiteindelijk misschien wel door

kunnen stromen naar andere vormen van begeleid of beschermd wonen. Zelf voert De Grote Rivieren onder andere het project Dynamisch Wonen uit voor dd-cliënten. Deze cliënten wonen zelfstandig met z’n drieën in een flat, krijgen praktische begeleiding en worden begeleid door een spv-er. Bij deze cliënten ziet De Grote Rivieren dat zij na een poosje soms ook minder drugs gaan gebruiken.

“De volgorde is goed, maar je moet niet uit beeld laten verdwijnen dat je mensen voortgang kunt laten boeken (niet pampieren is ons motto). Ze kunnen dan misschien uiteindelijk doorstromen naar andere vormen van beschermd of begeleid wonen.(...) Je moet daar niet te hoge verwachtingen van hebben, maar je moet er wel naar streven. Het adagium voor zo’n hostel zou moeten zijn dat het geen eindsituatie is, maar dat er mogelijkheden zijn voor verbetering.” (Bron: interviewverslag De Grote Rivieren)

DeltaBouman benadrukt dat hun cliënten in feite nooit ‘uitbehandeld’ zijn. In de afgelopen jaren heeft DeltaBouman een koerswijziging in gang gezet door verslaving te definiëren als een psychiatrisch syndroom. Dit gaat vaak gepaard met andere psychiatrische problemen. De insteek is dat men in principe blijft proberen deze ziekte te behandelen. Weliswaar moet je accepteren dat er mensen zijn bij wie sprake is van een chronische verslaving en die waarschijnlijk altijd zullen blijven gebruiken. DeltaBouman kan zich dan ook vinden in het concept dat bewoners in een dergelijke voorziening mogen gebruiken. Dat zou echter onderdeel moeten uitmaken van een behandeling. Er is dan sprake van gecontroleerd gebruik. Vooral het feit dat er volgens de hierboven beschreven omschrijving geen sprake is van behandeling, komt niet overeen met het beleid van DeltaBouman.

Ook bij de CWZW is men van mening dat, hoewel het hostel niet gericht is op behandeling, doorstroming niet bij voorbaat uitgesloten moet worden. Begeleiders kunnen wel degelijk een band opbouwen met de bewoners.

Zoals uit de Utrechtse praktijk blijkt is behandeling of doorstromen op de langere termijn ook zeker niet uitgesloten.

“Als mensen iets langer in een hostel verblijven en begeleid worden krijgen ze langzamerhand meer rust en stabiliteit. Hun medische situatie wordt beter, ze krijgen weer contact met familie. Door het terugbrengen van de stress en het jachtige leven op straat neemt het gebruik af en daarmee ook de overlast. Mensen komen dan heel langzaam aan toe aan een nieuwe stap, zoals het aanpakken van achterliggende, bijvoorbeeld psychiatrische, problematiek. Maar dat is een proces dat we nu pas, na een paar jaar, zien ontstaan.” (Bron: interview projectleider Binnenplaats)

3.2 Behoeftte aan hostelvoorziening

De relevante partijen in Dordrecht geven zonder uitzondering aan behoefte te hebben aan een (hostel)voorziening voor chronisch verslaafde daklozen. Voor de CWZW zou een dergelijk hostel bij kunnen dragen aan de oplossing van het bestaande capaciteitsprobleem in het Slaaphuis. Wanneer een deel van de verslaafde daklozen die nu veelvuldig gebruik maken van het Slaaphuis permanent gehuisvest zou kunnen worden in een hostel, ontstaat er in het Slaaphuis weer ruimte voor andere daklozen.

Zowel bij de GGD als bij De Grote Rivieren en DeltaBouman loopt men aan tegen het probleem dat er in Dordrecht een groep chronisch verslaafde daklozen is, waar op dit moment gewoon geen voorzieningen voor zijn. De GGD en De Grote Rivieren zien een hostel als een goede opvangmogelijkheid voor deze groep.

De Grote Rivieren geeft aan dat men recent een zorgprogramma heeft ontwikkeld om op de dd-groep een gericht aanbod te plegen. Het gaat om een dagprogramma voor zo'n 20 mensen, waarin ze participeren in allerlei activiteiten. Mensen kunnen 's morgens komen, krijgen een maaltijd en kunnen/moeten (er zit een incentive-structuur in) meedoen aan allerlei activiteiten en werkprojecten. Naast het feit dat dit bijdraagt aan hun herstel, heeft het als voordeel dat deze groep van de straat is en dat scheelt in overlast. Maar de gedachte hierachter is ook dat deze mensen doordat ze structuur aanleren, langzaam uit hun neerwaartse spiraal komen. En dat er dan mogelijkheden ontstaan voor bijvoorbeeld het terugdringen van drugsgebruik en dat de behandeling een betere kans krijgt. Een deel van deze mensen is dakloos. Een hostel zou voor deze groep een goede woonmogelijkheid zijn.

DeltaBouman is geen voorstander van een voorziening waar uitgegaan wordt van het idee dat mensen niet behandeld hoeven te worden. Zelf exploiteert DeltaBouman in Rotterdam een laag-

drempelige nachtopvang voor dakloze verslaafden, waar zij op een slaapzaal kunnen slapen en in gebruiksruidten kunnen gebruiken. In deze voorziening loopt ook een spv-er rond om gebruikers te diagnosticeren en hen te verleiden tot zorg. Behalve een dergelijk 'voorportaal', kent DeltaBouman ook een beschermde woonvoorziening. Deze is bestemd voor chronisch verslaafden die in een klinische voorziening een behandeling hebben ondergaan en daarna ergens onder dak moeten waar ze begeleiding kunnen krijgen. Het betreft een 24 uren woonvoorziening waar bewoners een eigen kamer hebben, waar ze eventueel kunnen gebruiken. Het verschil met een hostel zoals hier omschreven is dat er sprake is van begeleiding en behandeling. DeltaBouman is zich aan het oriënteren om te kijken of zij een dergelijke voorziening in Dordrecht op kan zetten en is hiermee in een verkennende fase.

De politie in Dordrecht heeft nog om een andere reden behoefte aan een hostel voor verslaafde daklozen. Op dit moment wordt de politie vrijwel voortdurend geconfronteerd met overlast van drugs- en alcoholverslaafden. Wanneer een deel van deze verslaafden ondergebracht zou kunnen worden in een hostelvoorziening waar zij binnen mogen gebruiken, betekent dit minder overlast en minder rommel voor de politie. Ook bij de CWZW verwacht men dat door het toestaan van gebruik op de eigen kamer de overlast van gebruik op straat zal afnemen.

3.3 Rol relevante partijen

CWZW

In de situatie waarin een hostel voor therapieresistente, chronisch verslaafde daklozen in Dordrecht operationeel zou zijn, ziet de CWZW zichzelf duidelijk in de rol van 'regisseur'. De belangrijkste redenen hiervoor zijn dat de CWZW:

- de meeste daklozen die in aanmerking zouden komen voor het hostel persoonlijk kent,
- veel ervaring heeft met de doelgroep van therapieresistente, chronisch verslaafde daklozen,
- reeds goede samenwerkingsrelaties onderhoudt met andere relevante partijen; deze samenwerking kan ook voor het hostel aangewend worden,
- gebruik kan maken van de landelijke expertise die het Leger des Heils inmiddels heeft opgedaan met soortgelijke hostelvoorzieningen in Utrecht en de exploitatie van gebruiksruidten, onder meer in Rotterdam.

Gezien het bovenstaande ligt het volgens de CWZW voor de hand dat zij een dergelijke voor-

ziening in Dordrecht gaan exploiteren.

GGD

De GGD ziet haar eigen rol in het hostel op twee gebieden, te weten:

- **signalering en verwijzing**
Dit is feitelijk geen nieuwe rol, maar komt grotendeels overeen met wat de GGD nu ook al doet. De GGD krijgt mensen aangemeld die zij vervolgens in een bepaalde voorziening geplaatst tracht te krijgen. In de situatie waarin een hostel voor therapieresistente, chronisch verslaafde daklozen in Dordrecht operationeel zou zijn, zou de GGD een deel van haar cliënten hier mogelijk naar door kunnen verwijzen.
- **indicatie van cliënten**
Naast signalering en verwijzing ziet de GGD haar eigen rol ook op het gebied van de indicatie van cliënten. Ook dat is in principe geen nieuwe taak, maar iets wat de GGD op dit moment al doet. De GGD hoopt ook bij het hostel een dergelijke rol te kunnen vervullen, wellicht een adviesrol in een indicatiecommissie.

De Grote Rivieren

De Grote Rivieren ziet haar rol in het hostel een beetje zoals zij nu al samenwerkt met de CWZW. Veel cliënten van De Grote Rivieren maken gebruik van het Slaaphuis en/of het Service Centrum (dagopvang) van de CWZW. De Grote Rivieren bezoekt deze cliënten ter plekke. Met het hostel zou een dergelijk praktische samenwerking ook mogelijk moeten zijn. Ook de andere relevante partijen zouden hier volgens De Grote Rivieren in betrokken moeten worden. Misschien is het zelfs mogelijk het hostel gezamenlijk te exploiteren.

Bij De Grote Rivieren zou men graag zien dat een aantal bedden in het hostel geormerkt wordt voor dd-cliënten. Een extra rol ziet men daarbij voor zichzelf weggelegd in de invulling van die plekken en de toegeleiding van cliënten daar naartoe.

DeltaBouman

DeltaBouman ziet voor zichzelf een minder actieve rol bij een hostelvoorziening volgens de omschrijving die hiervoor is gehanteerd. Haar rol zal dan beperkt blijven tot methadonverstrekking. Wel ziet DeltaBouman zichzelf als exploitant van een beschermd wonen voorziening, waarin behandeling en begeleiding wel plaats vinden. Samenwerking met andere instellingen is hierbij volgens DeltaBouman goed mogelijk.

Politie

De politie hoopt zelf in principe géén rol te hoeven spelen in het hostel. Het hostel zou de politie werk moeten besparen in plaats van opleveren. Aangezien de bewoners binnen mogen gebruiken, hoopt de politie dat de overlast op straat af zal nemen.

Wat betreft de interne gang van zaken binnen het hostel gaat de politie er vanuit dat dit in principe onder de taken van de beheerder van het pand valt. De normale huis-, tuin- en keukenincidenten, zoals ruzies tussen bewoners, dienen in eerste instantie door de beheerder opgelost te worden. Indien nodig zal de politie er echter alles aan doen om hierbij assistentie te verlenen.

4 Locatiekeuze

Een van de belangrijkste aspecten bij de realisatie van een hostel is het bepalen van de locatie waar deze het beste gevestigd zou kunnen worden. Waar moet je rekening mee houden bij een dergelijke keuze? Aan welke voorwaarden moet een dergelijke locatie voldoen? En hoe selecteer je uiteindelijk een geschikte locatie? In dit hoofdstuk gaan we op deze vragen in, waarbij we ons vooral baseren op relevante informatie van andere gemeenten.

4.1 Afwegingen ligging

Waar moet je rekening mee houden bij de vestiging van een hostel op een bepaalde locatie? In Utrecht heeft men voor de locatiekeuze een lijst met meer dan twintig aandachtspunten geformuleerd. Bij de meeste aandachtspunten gaat het om liggingsskenmerken, zoals de nabijheid van andere voorzieningen en de afstand tot het centrum. Ook uit andere bronnen komen de afwegingen met betrekking tot de ligging van het hostel duidelijk naar voren. We zetten de belangrijkste op een rij.

Nabijheid andere voorzieningen voor dak- en thuislozen

Eén van de liggingsskenmerken waar men in Utrecht rekening mee heeft gehouden bij het kiezen van een locatie voor een hostel is de nabijheid van andere voorzieningen voor de doelgroep dak- en thuislozen. Uitgangspunt hierbij was dat bepaalde soorten voorzieningen, zoals heroïne- of methadonverstrekking, dichtbij een woonvoorziening voor daklozen stapeleffecten op zouden kunnen leveren, met een meer dan evenredige stijging van de overlast als gevolg. Er zullen echter ook combinaties van voorzieningen mogelijk zijn waarbij géén wederzijdse beïnvloeding te verwachten is. In Utrecht heeft men de voorkeur gegeven aan buurten waar nog geen voorzieningen voor dak- en thuislozen gevestigd waren, ook al was de verwachting dat de combinatie géén extra overlast zou geven.¹

De meningen van de partijen in Dordrecht over de wenselijkheid van de nabijheid van andere voorzieningen lopen uiteen. De GGD staat wat dit betreft zelfs lijnrecht tegenover de CWZW. Volgens de GGD zou het hostel in de ideale situatie 'gelinkt' moeten worden aan bijvoorbeeld de CWZW, of in ieder geval op een locatie in de buurt daarvan moeten komen. Volgens de CWZW daarentegen:

"(...) ligt (het) niet voor de hand om de locatie van een hostel in de buurt van de huidige voorziening van het Leger des Heils aan het Kromhout te realiseren, gezien de druk die er al op de buurt ligt. Het Leger heeft ook met de buurtbewoners afgesproken niet uit te zullen breiden."
(Bron: interviewverslag CWZW)

Nabijheid voorziening voor kinderen en ouderen

Naast de aanwezigheid van soortgelijke voorzieningen in de buurt van het hostel, zou de nabijheid van diverse andere maatschappelijke voorzieningen eveneens in de overwegingen meegenomen moeten worden. In Utrecht heeft men onder meer gekeken naar de nabijheid van voorzieningen voor kinderen en ouderen. Een kinderrijke omgeving hoeft op zich geen negatief aandachtspunt te zijn. Alleen bij concentraties van kinderen die spelen zonder voortdurend toezicht van ouders of leerkrachten is oplettendheid geboden. Voor wat oudere kinderen bestaat vooral de vrees dat drank- en drugsgebruik in een nabijgelegen hostel onder deze kinderen kan leiden tot geëxperimenteer met verslavende middelen.

In Utrecht heeft men bij de realisatie van hostelvoorzieningen tevens nadrukkelijk geprobeerd rekening te houden met de gevoelens van onveiligheid bij en de kwetsbaarheid van ouderen. Ook hier geldt dat de aanwezigheid van veel ouderen in de buurt op zich geen negatief aandachtspunt hoeft te zijn. Wel is het zaak om ouderen goed bij het hostel te betrekken en ze kennis te laten maken met de vaste groep bewoners van het hostel. Als zij de bewoners kennen en echt zien als 'buren' zal dit gevoelens van onveiligheid positief beïnvloeden.

Afstand tot het centrum

Alle partijen in Dordrecht zijn het er over eens dat het belangrijk is bij de locatiekeuze rekening te houden met het 'systeem' van de potentiële bewoners. Andere voorzieningen waar de bewoners gebruik van maken, zoals bijvoorbeeld de methadonverstrekking, dienen vanuit het hostel goed bereikbaar te blijven. In de praktijk betekent dit dat het hostel zich niet al te ver buiten het centrum van Dordrecht mag bevinden. Hierbij maakt men wel de kanttekening dat het ook mogelijk is dit op een andere manier af te stemmen, bijvoorbeeld door methadon in het hostel zelf te verstrekken.

Alle partijen zijn van mening dat het hostel niet al te afgelegen gelokaliseerd dient te worden. Het stadscentrum moet zich in ieder geval wel op *loopafstand* van het hostel bevinden. Bij de GGD merkt men in dit verband op:

“Het is van belang zo’n voorziening zo te lokaliseren dat de bewoners makkelijk bij allerlei voorzieningen kunnen komen. Wanneer je zo’n voorziening realiseert, moet je het sociale leven van de mensen die daarvoor in aanmerking komen erin betrekken. Dat sociale leven speelt zich nu eenmaal niet af op een industrieterrein, een boot of ergens in een weiland, dat speelt zich voornamelijk af in de binnenstad. In de binnenstad, dicht bij alle voorzieningen, daar voelen deze mensen zich thuis.” (Bron: interviewverslag GGD)

In Heerlen heeft men onderzocht wat de (ideale) afstand van een nieuw te vestigen hostelvoorziening tot het centrum zou moeten zijn. Hier komt men tot de conclusie dat – wanneer er geen aanvullende maatregelen getroffen worden – een hostelvoorziening niet te ver van het stadscentrum mag liggen. Wanneer de voorziening zich verder van het centrum bevindt dan op loopafstand, zal de voorziening onderbezet zijn en zullen veel potentiële bewoners een dakloos verblijf in het centrum verkiezen boven een verblijf in een afgelegen hostel.

Als het gaat om maatregelen om de bezettingsgraad van een voorziening buiten het centrum te vergroten, worden in het Heerlense onder meer de volgende zaken genoemd:

- vervoer/pendeldienst,
- voldoende aanbod van geldgenererende activiteiten ter plaatse,
- reguleren van aanvoer van drugs (bijv. via huisdealer),
- consequente handhaving van de Algemene Politie Verordening in het centrum,

Hierbij wordt echter de conclusie getrokken dat de bezettingsgraad van een voorziening in de periferie lager zal zijn dan een voorziening bij het centrum, ondanks aanvullende maatregelen.²

Stand van zaken leefbaarheid en veiligheid

Het is van belang goed te kijken naar de huidige stand van zaken wat betreft leefbaarheid en veiligheid in de buurten waar het hostel mogelijk gevestigd zou worden. In Utrecht heeft men in dat opzicht onder meer gekeken naar de reeds aanwezige harddruggerelateerde criminaliteit op potentiële locaties. Als dit op een bepaalde locatie aan de orde is, is het niet verstandig het hostel hier te realiseren. De kans is vrij groot dat dit de sfeer in het hostel bij voorbaat al zal beïnvloeden en drugscriminaliteit zal hierdoor waarschijnlijk alleen nog maar verder versterkt worden.

Ook zijn locaties beoordeeld op de aanwezigheid van andere vormen van overlast: overlast door horecapubliek, tippelzones, aanwezigheid coffeshops, jongeren.

Daarnaast heeft men locaties in Utrecht bijvoorbeeld beoordeeld op de vraag ‘maakt de omgeving een desolate indruk?’. Ook op dit soort locaties is het niet raadzaam een hostel te realiseren. Zowel bij omwonenden als bij bewoners zelf kan dit het gevoel van onveiligheid vergroten.

De relevante partijen in Dordrecht vinden het zoveel mogelijk kunnen beperken van de overlast in de omgeving ook een belangrijke afweging. Volgens de CWZW zou je wat dat betreft eigenlijk voor een locatie moeten kiezen die niet teveel ‘in het zicht’ is.

4.2 Andere afwegingen

Afgezien van de afwegingen met betrekking tot de ligging van het hostel zijn er diverse andere factoren die bij de locatiekeuze een rol (kunnen) spelen (gebaseerd op wat er in Utrecht gehanteerd is).

- **hoogte exploitatiekosten:** exploitatie van het pand moet tegen redelijke kosten kunnen plaatsvinden
- **minimale vloeroppervlak:** in Utrecht is men uitgegaan van 30 à 40 m² per persoon
- **de kosten voor verbouw of nieuwbouw:** indien gekozen wordt voor een bestaand pand, dan moet dit tegen redelijke kosten verbouwbaar zijn. Het pand moet geschikt gemaakt worden voor de functie van hostel. Dit betekent ondermeer dat de brandveiligheid in orde moet zijn en dat het pand moet voldoen aan de pensionverordeningen. Indien een bestaand pand niet tegen een redelijke prijs geschikt gemaakt kan worden voor de functie van hostel, verdient het de voorkeur te kiezen voor nieuwbouw.

Vooral de CWZW heeft de voorkeur voor een nieuwbouwlocatie, omdat dit beter aan te passen is aan de specifieke behoeften van de doelgroep:

“Het zou het mooiste zijn als je er een pand voor kan bouwen of neerzetten. Een bestaand pand zal vaak niet aan alle voorwaarden voldoen die je aan een dergelijke voorziening stelt. Er is toch een programma van eisen. Je moet een huiskamer hebben en aparte kamers, een spreekkamer voor de dokter etc.” (Bron: interviewverslag CWZW)

Ook in Utrecht wijst men op de – vaak forse – investeringen die gedaan moeten worden om een bestaande locatie geschikt te maken voor de doelgroep.

“Een hostel moet bijvoorbeeld één ingang hebben, waardoor je als begeleiding controle hebt op wie er in en uit komen, je moet ‘zichtlijnen’ hebben, je moet individuele kamers hebben, je moet gemeenschappelijke ruimtes hebben.”
(Bron: interviewverslag projectleider Binnenplaats)

- **wanneer komt de potentiële locatie beschikbaar**
- **bestemming van potentiële locaties:** hebben de potentiële locaties de juiste bestemming of valt deze te verkrijgen? Omdat procedures voor panden die al de juiste bestemming hebben veel eenvoudiger zijn, verdienen deze de voorkeur.
- **is de locatie te koop of te huur:** in Utrecht had men wat dit betreft geen specifieke voorkeur.

4.3 Aanpak: locatieonderzoek

Hoe kom je nu tot een locatiekeuze? In Utrecht moesten er locaties gezocht worden voor negen hostelvoorzieningen verspreid over de verschillende wijken. Men heeft het Ontwikkelingsbedrijf van de gemeente een uitgebreid locatieonderzoek laten uitvoeren. Allerlei locaties zijn getoetst aan de hand van de eerder genoemde lijst met aandachtspunten. Uiteindelijk zijn er rond de 90 locaties onderzocht in de wijken. Na een

eerste globale scan vielen er daar al veel van af. Per wijk bleef een aantal locaties over waarvan op één A4-tje een samenvatting stond van de score op de verschillende criteria. B&W heeft toen een eerste keuze gemaakt. Over deze keuze en de alternatieven die ‘net’ waren afgevallen is gecommuniceerd met de betreffende buurt. Er is een inspraakprocedure gestart. Uiteindelijk heeft de Raad een definitief besluit genomen over de locaties.

In Groningen werd een soortgelijke werkwijze gehanteerd. Hier moest voor een vijftal voorzieningen voor dak- en thuislozen een locatie gevonden worden. Dit project kreeg de naam ‘Operatie Achtertuin’. Er werd een brede projectgroep in het leven geroepen, bestaande uit medewerkers van de bestuursdienst, de dienst Onderwijs, Cultuur, Sport, Welzijn, de Hulpverleningsdienst Groningen, stadsdeelcoördinatie en de politie. De projectgroep heeft een lijst opgesteld van aspecten die van belang zijn bij de keuze van een locatie. Door het brede karakter van de projectgroep konden potentiële locaties in een zeer breed perspectief beoordeeld worden op geschiktheid. Na grondige toetsing bleven er uiteindelijk 14 potentiële locaties over. Het college heeft de voorkeur uitgesproken voor vijf van deze 14 locaties, waarna een inspraakprocedure is gestart. In de betreffende wijken zijn inspraakavonden voor bewoners georganiseerd. De resultaten van deze inspraakavonden zijn door het college meegenomen bij het uiteindelijke besluit.³

¹ Aandachtspunten bij locatiekeuze Binnenplaats. Gemeente Utrecht, projectbureau Binnenplaats (niet openbaar).

² Barendrecht, C., M. Stoele, B. Boon. Locatie van dag- en nachtopvang in Heerlen; bereikbaarheid & beheersbaarheid. Rotterdam: IVO, 2004.

³ Operatie Achtertuin. Gronings project laat zien hoe omstreden voorzieningen een plaats vinden in de stad. Gemeente Groningen, dienst OCSW, april 2003.

5 Succes- en faalfactoren

Wat kan er voor zorgen dat de realisatie van een hostel in Dordrecht succesvol verloopt? Welke stappen zijn van belang in het proces? Waar zitten de valkuilen? Op basis van de gesprekken met partijen in Dordrecht en de ervaringen in Utrecht en enkele andere gemeenten hebben we een aantal mogelijke succes- en faalfactoren op een rij gezet.

5.1 Communicatie en inspraak

Een hostel voor verslaafde daklozen is een typische NIMBY- (Not In My BackYard) voorziening. De kans op weerstand en protest van buurtbewoners is groot. Zowel de ervaringsdeskundigen in Utrecht als de betrokken partijen in Dordrecht wijzen op het belang van vroegtijdige en zorgvuldige communicatie naar buurtbewoners.

“Je moet vooraf duidelijk communiceren over de uitgangspunten: ‘die voorzieningen zijn noodzakelijk, er komt in elke wijk van de stad een voorziening en de Raad neemt het definitieve besluit over de locaties’. Maar tegelijkertijd moet je ook duidelijk maken dat er wel degelijk ruimte is voor inbreng en reactie van de buurt.” (Bron: interviewverslag projectleider Binnenplaats)

Voordat men in Utrecht met de realisatie van de voorzieningen aan de slag is gegaan, is er gecommuniceerd met de Utrechtse burgers om de noodzaak van de voorzieningen voor de doelgroep duidelijk te maken. Er is bijvoorbeeld een videoproductie gemaakt samen met RTV-Utrecht die ging over de zorg voor verslaafden en de aanpak van overlast. Daarnaast is er veel publiciteit rond het onderwerp geweest. Omdat het een politiek en maatschappelijk gevoelig onderwerp is, was er veel aandacht van de media. Dat heeft alle betrokkenen ook de mogelijkheid geboden om hun verhaal te doen.

Er is vooraf vastgesteld dat er in iedere Utrechtse wijk een hostel zou komen. In iedere wijk is vervolgens een bijeenkomst geweest waarin duidelijk is gemaakt wat de mogelijke locaties voor de voorziening waren. Er is toen ook uitgelegd dat er een uitgebreid proces zou plaatsvinden waarin de locaties ten opzichte van elkaar afgewogen zouden worden op basis van diverse criteria. Omdat op dat moment de discussie nog niet over één specifieke locatie ging, was er ruimte om inhoudelijk meer uitleg te geven over de aanleiding en het doel van de voorzieningen.

Nadat B&W op basis van het locatieonderzoek een eerste keuze had gemaakt, is de betreffende buurt opnieuw benaderd en kreeg men gelegenheid tot inspraak. Op basis van alle informatie die gedurende het bovenstaande traject is verzameld, heeft de Raad uiteindelijk de definitieve

keuze voor de locaties gemaakt.

Ook de relevante partijen in Dordrecht onderschrijven het belang van een goede communicatie naar de buurt toe bij de realisatie van een hostelvoorziening.

“Het is belangrijk om een heel goede communicatiestrategie naar de wijk toe te hebben, omdat de schrik bij de buurtbewoners natuurlijk bij voorbaat aanwezig zal zijn. Geen enkele wijk zit te wachten op het opnemen van een hostel, dus dan is communicatie met de buurt gewoon heel erg belangrijk.” (Bron: interviewverslag Politie ZHZ)

Buurtbewoners moeten vanaf het begin bij het hostel betrokken worden. Zij moeten de kans krijgen erover mee te denken en te praten, zodat zij achteraf niet het idee hebben dat alles over hun hoofden heen heeft plaatsgevonden.

“(…) goede communicatie met bewoners is van belang, vooral om hier tijdig mee te beginnen, zodat ze niet overvallen worden. (...) Een goed voortraject is dus belangrijk. Dat is misschien wel veel werk, maar later heb je daar profijt van. Je hebt veel minder gedonder achteraf. Zorg dat je mensen informeert en laat meedenken op het moment dat het nog kan.” (Bron: interviewverslag CWZW)

Buurtbewoners moeten ook goed geïnformeerd worden over wat het hostel precies inhoudt, wat voor mensen er in het hostel komen wonen en hoe het zit met de begeleiding van deze mensen.

“Het moet duidelijk zijn wat de criteria zijn, wie er precies voor de voorziening in aanmerking komen en hoe de begeleiding geregeld is. Het is heel belangrijk dat buurtbewoners weten dat de begeleiding in handen is van mensen die verstand hebben van deze doelgroep, dat het niet op zichzelf staat, maar gekoppeld is aan bestaande instellingen als RIBV, Boumanhuis, Grote Rivieren en Leger des Heils.” (Bron: interviewverslag GGD)

5.2 Omgevingsbeheer

Zowel tijdens als na de realisatie van een hostel-

voorziening is het van belang voldoende aandacht te houden voor de leefbaarheid en de veiligheid in de omgeving van het hostel. Ook hierbij is het van essentieel belang buurtbewoners te betrekken.

In Utrecht heeft men de aandacht voor leefbaarheid en veiligheid op de volgende manier in het realisatietraject ingebouwd.

Beheergroep & beheerplan:

Bij de ontwikkeling van een locatie voor een hostel wordt er eerst een beheergroep gevormd, onder andere bestaande uit een vertegenwoordiger van de politie en het wijkbureau, buurtbewoners, ondernemers, een vertegenwoordiger van de doelgroep en een vertegenwoordiger van de instantie die het hostel gaat exploiteren. In de beheergroep wordt vooraf direct duidelijk gemaakt dat de komst van het hostel niet meer ter discussie staat, maar dat het erom gaat hoe zo'n voorziening voor iedereen aanvaardbaar en leefbaar gerealiseerd kan worden. Het doel van de beheergroep is het voorkomen en bestrijden van overlast in overleg met belanghebbenden.

De beheergroep schrijft een beheerplan. Zonder een beheerplan stelt de Raad geen geld beschikbaar voor de (ver)bouw van de locatie. In het beheerplan staan onder meer de taken van de beheergroep en voorstellen voor aanpassing van de fysieke omgeving (via een schouw wordt bepaald wat er nodig is, bijvoorbeeld extra verlichting, hekken e.d.). Ook is er in het beheerplan een klachtenregeling opgenomen. Er zijn afspraken gemaakt met de politie dat zij bij een oproep die verband houdt met het hostel direct komen.¹

De beheergroepen van de hostels in Utrecht blijven ook na de realisatie van het hostel actief.

Meting leefbaarheid en veiligheid:

Bij iedere locatie wordt een half jaar voor de opening van het hostel een nulmeting leefbaarheid en veiligheid uitgevoerd door een onafhankelijk bureau. Hierbij is ook de houding van buurtbewoners ten opzichte van de komst van het hostel meegenomen. Als het hostel ongeveer een jaar open is, vindt er een vervolgmeting plaats. Uit de vervolgmetingen die tot nu toe in Utrecht zijn gehouden, klinken positieve geluiden.

“De komst van de opvangvoorziening heeft – met uitzondering van enkele aspecten – geen (negatieve of positieve) invloed op de leefbaarheid en veiligheid in de buurt.(...) Op enkele onderdelen zijn verbeteringen in de leefbaarheid en veiligheid geconstateerd die worden toegeschreven aan het hostel. Het gaat dan met

name om vermindering van drugsoverlast (nl. van verslaafde personen en van gebruik op straat) en van overlast van buitenslapers. Bovendien is het draagvlak onder de bevolking voor het hostel aanzienlijk vergroot.” (Bron: Overbeeke, R. van. Evaluatie komst hostel Baden Powellweg (Habi Tante). Monitoring van de leefbaarheid en veiligheid rondom een opvangvoorziening voor verslaafde vrouwen – eindmeting. Amsterdam: DSP-groep, juni 2004)

Ook in Dordrecht onderkennen de relevante partijen het belang van voldoende oog voor de leefbaarheid en veiligheid in de buurt. De communicatie met de buurt dient dan ook niet te stoppen met de realisatie van het hostel.

“Ook na de realisatie van het hostel is het van belang goed te blijven communiceren met zowel de omgeving als de bewoners zelf. De buurt moet betrokken blijven, het moet helder zijn wat er in het hostel gebeurt en buurtbewoners moeten duidelijkheid hebben over te nemen maatregelen mocht er iets mis gaan.” (Bron: interviewverslag GGD)

5.3 Laagdrempeligheid

Eén van de succesfactoren van de hostels in Utrecht is het uitgangspunt ‘zorginhoudelijk laagdrempelig zijn’. Om de doelgroep te kunnen bereiken is het belangrijk vooraf niet teveel eisen te stellen aan gebruik of de nadruk te leggen op behandeltrajecten waar mensen in moeten. Daarmee schrik je potentiële bewoners bij voorbaat al af. De Utrechtse hostels richten zich daarentegen veel meer op het bieden van rust en structuur aan bewoners. Bewoners ‘moeten’ in eerste instantie weinig meer dan zich aan een aantal elementaire gedragsregels houden.

“Je moet niet verwachten dat je meteen aan het begin een begeleidingsplan kunt gaan schrijven en de cliënt de vraag kunt stellen wat degene wil met zijn leven. Het eerste doel is iemand binnenhouden. (...). Wat je als begeleider in eerste instantie alleen probeert is contact maken met bewoners. Het zijn contactschuwe mensen, wars van hulpverlening (...).” (Bron: interviewverslag SBWU)

Desondanks blijft men bij de hostels in Utrecht wel uitgaan van een perspectief; het streven is cliënten te ‘verleiden’ tot zorg. Als er mogelijkheden zijn, wordt getracht mensen te laten doorstromen. In de praktijk is dat ook bij enkele mensen gebeurd.

5.4 Beheersbaarheid

Omvang

De omvang van het hostel is ook van invloed op de beheersbaarheid – zowel intern als extern. De ervaring in Utrecht is dat een hostelvoorziening met het oog op de beheersbaarheid in ieder geval niet meer dan 30 bewoners zou moeten huisvesten. De totale groep bewoners is binnen de Utrechtse hostels verdeeld over een aantal units.

“De praktijk leert dat per unit de groep niet groter dan 8 tot 10 mensen moet zijn, om goed begeleiding te kunnen geven, om mensen te kunnen volgen en om ook onderling de leefbaarheid goed te houden.” (Bron: interviewverslag projectleider Binnenplaats)

Personeel

De doelgroep waar het hier om gaat vraagt om een bepaald type begeleider. Eén van de belangrijkste vereisten is dat begeleiders drugsgebruik niet veroordelen. En je moet over een zekere flexibiliteit beschikken en met de doelgroep om kunnen gaan.

“Voor de begeleiders in het hostel is het de kunst om, wanneer iemand agressief is, zelf rustig te blijven en niet meteen te roepen: je overtreedt de regels! Er moet vertrouwen ontstaan, dan neemt ook de agressie af. Als je bij elk incident de huisregels erbij haalt, dan is er geen beginnen aan. Deze groep zal ook altijd wel ‘straattaal’ blijven gebruiken. Daar moet je als begeleider mee om kunnen gaan.” (Bron: interviewverslag SWBU)

Regels

Zoals we in paragraaf 5.3 al aangaven, is het van belang niet te veel eisen te stellen aan de doelgroep. Dat neemt echter niet weg dat er wel een aantal duidelijke regels moet gelden, om de situatie in het hostel werkbaar te houden.

In Utrecht wordt bewoners vooraf het volgende gemeld: je mag hier wonen, je mag drugs gebruiken op je kamer, maar je mag geen overlast geven (geen drugshandel, geen agressie naar medewerkers of medebewoners). Een belangrijke bron van conflict is hiermee al weggenomen: het drugsgebruik. Bij andere opvangplekken is het drugsgebruik veelal aanleiding voor ontslag. Op het moment dat bewoners van de hostels ‘over de schreef gaan’ wordt duidelijk gemaakt dat ze de kans lopen hun plaats te verliezen.

Ook de partijen in Dordrecht benadrukken het belang van duidelijke regels in het hostel. Over deze regels moeten goede afspraken met de bewoners gemaakt worden en er dient streng op

toe gezien te worden dat de regels nageleefd worden.

“Het beheer moet met de bewoners goede huisregels afspreken over wat wel en wat niet mag. Je moet voorkomen dat zo’n hostel een verzamelaarsplaats wordt van overlast-veroorzakers, dieven en inbrekers. (Bron: interviewverslag Politie ZHZ).”

Veiligheid medewerkers en bewoners

In Utrecht gelden de volgende veiligheidsprocedures:

“Bewoners moeten altijd bij de voordeur aanbellen. Dan komen ze in een sluis, zodat men kan zien dat ze alleen binnenkomen. Vervolgens gaat de tweede deur open en krijgen ze de sleutel van hun kamer. Die sleutel moeten ze inleveren als ze weer weg gaan. Deze veiligheidsconstructie lijkt betuttelend, maar afgezien van de medewerkers zijn de cliënten er ook heel erg blij mee. Omdat ze de sleutel af moeten geven, kunnen ze op straat niet gedwongen worden de sleutel af te staan. Ook hebben ze hierdoor het idee dat ze achter de deur van hun eigen kamer echt veilig zijn.” (Bron: interviewverslag projectleider Binnenplaats)

Buiten hangen camera’s. De medewerkers hebben geen eigen alarmsysteem (het is uiteindelijk geen gevangenis) wel zijn er diverse ‘looptelefoons’ beschikbaar. Er is dag en nacht begeleiding van twee mensen aanwezig.

5.5 Drugsgebruik

Eén van de uitgangspunten bij de hostels in Utrecht is dat het gebruik van drugs op de kamer toegestaan is. In Utrecht heeft men hiervoor de Algemene Politie Verordening (APV) aan moeten passen, omdat gebruik in een gezondheidszorginstelling niet is toegestaan.

De partijen in Dordrecht staan zonder uitzondering positief tegenover de mogelijkheid bewoners toe te staan op de eigen kamer te gebruiken. Hier moeten dan wel goede afspraken over gemaakt worden. De politie wijst op het volgende:

“Het voorhanden hebben van harddrugs is verboden en hier bestaat ook geen gedoogbeleid voor. Justitie zal moeten aangeven of het gebruik van harddrugs in het hostel gedoogd kan worden. De politie kan daar zelf niet over beslissen, zij zijn een uitvoerende instantie.” (Bron: interviewverslag Politie ZHZ)

Het toestaan van gebruik in het hostel roept echter ook een aantal problemen op. Eén daar-

van is de vraag hoe de bewoners aan hun middelen moeten komen. In een onderzoek uit 2000 wordt aangegeven dat er geen formeel beleid gevoerd kan worden op de aanbodkant van de drugs, maar dat oplossingen zich wel in de praktijk kunnen aandienen.² Enkele opties worden genoemd: het gezamenlijk inkopen van drugs, drugslevering via sociale dealers waar afspraken mee te maken zijn (bijv. huisdealers) en ieder voor zichzelf.

Het dilemma leeft ook onder de Dordtse partijen:

“(Er) moet van tevoren bedacht worden hoe de bewoners aan hun middelen komen. Alcohol is niet zo’n probleem, maar drugs als opiaten zijn wettelijk niet toegestaan. (...) daar moeten goede afspraken over gemaakt worden.” (Bron: interviewverslag DeltaBouman)

Een ander probleem ontstaat op het moment dat in het hostel niet alleen gebruikt, maar ook gehandeld gaat worden. Vooral de politie voorziet op dit punt mogelijke problemen. Zij zou graag de garantie willen krijgen dat het beheer van het hostel dit soort zaken nadrukkelijk in de hand houdt.

“Op het moment dat het alleen gebruiken is, zullen we niet zo snel een inval willen doen, maar op het moment dat er vanuit het hostel gehandeld gaat worden, wanneer we tips krijgen dat dat gebeurt, dan ontstaat er wel een probleem. (...) Er mag niet gedeald worden, niet gehandeld, (...) het (moet) ook geen gedoogzone of een soort vrijstaat binnen Dordrecht (...) worden.” (Bron: interviewverslag Politie ZHZ)

5.6 Ketensamenwerking

Alle Dordtse partijen onderschrijven het belang van een goede ketensamenwerking bij de realisatie van een hostelvoorziening.

“(...) goede ketensamenwerking (is) erg belangrijk om een hostel tot een succes te laten worden. Je kunt het tegenwoordig niet meer alleen. Zo heeft de verslavingszorg bij een dergelijke voorziening een duidelijke rol. Dat is een andere tak van sport en je hebt verslavingszorg nodig om zo’n voorziening te runnen. Dat geldt ook voor de ggz, want er zitten ook veel mensen met psychische problematiek. Je moet rond de bewoners die zorg organiseren.” (Bron: interviewverslag CWZW)

Bij de politie zou men graag goede afspraken willen maken met de beheerder van het pand over hoe er omgegaan dient te worden met mensen die door de politie gezocht worden.

“Het is natuurlijk onvermijdelijk dat je in dat hostel toch mensen zult krijgen die af en toe in het opsporingsregister staan en die we dienen aan te houden. (...) In zo’n hostel zit men er natuurlijk ook niet op te wachten dat we iedere morgen om 6 uur binnenvallen om de ene keer Jantje en de andere keer Pietje op te halen. Dat moet toch wel een soort veilige thuishaven voor de mensen zijn.” (Bron: interviewverslag Politie ZHZ)

Bij de GGD wijst men gezien de doelgroep tot slot op het belang van een goede samenwerking met een aantal minder directe partijen, zoals het OM, Justitie en Bureau Veelplegers.

5.7 Financiering

Een bepalende factor voor een succesvolle realisatie van een hostelvoorziening is de wijze waarop de financiering geregeld kan worden. Met name de financiering van de structurele exploitatiekosten kan een ingewikkeld vraagstuk worden.

In Utrecht is men gestart met financiering vanuit de gemeente. Na verloop van tijd is men in gesprek gekomen met het zorgkantoor. Uiteindelijk is bepaald dat er bij de doelgroep van de hostels sprake is van een bepaalde GGZ-problematiek en dat zij recht heeft op financiering van verblijf en begeleiding vanuit de AWBZ. De gehele potentiële doelgroep is vervolgens op voorhand geïndiceerd.

De CWZW en De Grote Rivieren noemen de financiering van een hostel in Dordrecht ook als één van de punten waar op dit moment nog de nodige vraagtekens bij geplaatst kunnen worden. Twee zaken die zij in dit kader naar voren brengen:

- bij het zorgkantoor waar Dordrecht onder valt heeft de maatschappelijke opvang op dit moment geen hoge prioriteit. Ook voor cliënten die geïndiceerd zijn krijgt de maatschappelijke opvang op dit moment geen geld uit de AWBZ.³
- vanuit de zorg kan je alleen in rekening brengen wat je aan behandel- en begeleidingscontacten scoort. Maar met die samenwerkingsprojecten moet je ook tijd besteden aan afstemming en beschikbaarheid, dat er iemand moet zijn in geval er zich problemen voor doen. Daarvoor heeft men geen financiering, terwijl dat wel belangrijk is. Dat is een aandachtspunt.⁴

Wat het eerste punt betreft zijn er Inmiddels gesprekken gevoerd met het zorgkantoor en lijkt er nu sprake van meer ruimte en mogelijkheden.⁵

Eigen bijdrage

Aan het eind van deze paragraaf wijzen we ten slotte nog op een ander aandachtspunt. Net als in de overige 24 uurs opvangvoorzieningen betalen ook bewoners van een hostel een eigen bijdrage voor verblijf en verzorging. Uit een onderzoek van het Trimbos-instituut over zorg voor langdurig verslaafden⁶ blijkt dat sommige cliënten de eigen bijdrage voor 24-uursopvangvoorzieningen te hoog vinden. Ook in Utrecht heeft men deze ervaring. In hostel Maliehof zijn bijvoorbeeld twee bewoners vertrokken omdat ze het te duur vonden. In een tussenevaluatie van het eerste hostel dat in Utrecht gerealiseerd is

(Hostel de Hoek) komt het volgende naar voren:

"(..). De huur en het geld voor de maaltijden worden automatisch van hun uitkering afgehouden. Het merendeel van de respondenten is van mening dat zij dan onvoldoende geld overhouden voor kleding (...), voor het reizen naar de stad (...), voor het doen van sociale activiteiten zoals naar de bioscoop gaan (...). Het geld dat zij kunnen uitgeven aan drugs of alcohol is volgens de helft van de respondenten onvoldoende." (Bron: Vermeulen, K., J. Toet, E. van Ameijden. Tussenrapportage evaluatieonderzoek van de 24-uur woonvoorzieningen voor Utrechtse druggebruikers: hostel de Hoek. Utrecht: GG&GD, februari 2003)

1 Beheerplan Bolksbeekstraat, Gemeente Utrecht, project Binnenplaats

2 Ervaringen elders. Huisvesting voor (verslaafde) thuislozen in vijf steden. Gemeente Utrecht, Projectbureau Binnenplaats, mei 2000.

3 Uit: interview CWZW

4 Uit: interview De Grote Rivieren

5 Mondelinge toelichting beleidsmedewerker Gemeente Dordrecht

6 Van 't Land, H., J. Vrugink, J. Wolf. Van Later Zorg? Over de kwaliteit van laagdrempelige zorg voor langdurig verslaafden. Utrecht: Trimbos-instituut, 2003

6 Realisatie- en exploitatiekosten

Welke eenmalige realisatiekosten zijn er met een hostel gemeoid? En wat zijn de structurele exploitatiekosten voor een hostelvoorziening? In dit slothoofdstuk gaan we in op de financiële kant van een hostelvoorziening. Bij het maken van een inschatting van de kosten hebben we ons gebaseerd op gegevens van de gemeente Dordrecht, het Leger des Heils en soortgelijke voorzieningen in andere steden.

6.1 Eenmalige realisatiekosten

Het in kaart brengen van de eenmalige realisatiekosten voor een hostelvoorziening blijkt geen eenvoudige klus. De belangrijkste reden hiervoor is dat de hoogte van de realisatiekosten afhankelijk is van zeer veel factoren. Een eerste factor is de keuze tussen verbouwen of nieuw bouwen. Kiezen we voor de realisatie van het hostel in een bestaand pand, of moet er een nieuw pand neergezet worden?

Indien gekozen wordt voor bestaande bouw spelen (onder andere) de volgende factoren een rol:

- Is het pand eigendom van de gemeente of dient het aangekocht te worden?
- Wat is de huidige functie van het bestaande pand?
- Wat zal er aan het reeds bestaande pand verbouwd moeten worden om het geschikt te maken voor de functie van hostel?

Indien gekozen wordt voor nieuwbouw hebben we met diverse andere factoren te maken:

- Waar moet het nieuw te realiseren pand gelokaliseerd worden?
- Dient de locatie door de gemeente aangekocht te worden?
- Is deze locatie reeds bebouwd? Zal deze bestaande bebouwing gesloopt moeten worden?
- Wat voor soort nieuwbouw moet er gerealiseerd worden?

Een aantal relevante partijen in Dordrecht oppert bovendien het alternatief van een 'hostelboot'. Hierbij spelen vanzelfsprekend weer andere factoren een rol.

Om een zinvolle inschatting te kunnen geven van de realisatiekosten voor een hostelvoorziening, zullen bovenstaande vragen eerst beantwoord moeten worden. In het stadium waarin het hostel zich momenteel bevindt zijn deze vragen echter nog niet aan de orde.

Een tweede reden waarom het maken van een inschatting van de realisatiekosten voor een hostelvoorziening erg lastig is, is het feit dat financiële gegevens over de realisatie van soortgelijke voorzieningen nauwelijks voorhanden zijn.

Exploitanten van soortgelijke voorzieningen in andere steden staan erg huiverig tegenover het verstrekken van financiële gegevens. Als zij al gegevens verstrekken zijn deze zeer globaal van aard. Ook op gemeentelijk niveau valt nauwelijks informatie te verkrijgen over de financiële kant van vergelijkbare projecten.

Gezien bovenstaande problematiek beperken we ons in dit hoofdstuk tot het geven van een zeer globale inschatting van de realisatiekosten van een hostel op basis van nieuwbouw. We hebben ons hierbij gebaseerd op nieuwbouwprijzen voor zogenaamde MultiFunctionele Accommodaties (MFA's).¹ Bij MFA's wordt gerekend met prijzen per vierkante meter. Bij de inschatting van de realisatiekosten van een hostel gaan we uit van een bewoneraantal van 20. Dit aantal is gebaseerd op de inschatting van de omvang van de potentiële doelgroep uit hoofdstuk 2.

In 2004 lag het prijspeil voor MFA's op € 1.350 per m². Dit betreft de normprijs voor schoolgebouwen. Bij MFA's die iets geavanceerder zijn dan standaardgebouwen voor basisonderwijs (dus bijvoorbeeld wanneer hier ook allerlei voorzieningen voor buitenschoolse activiteiten in gepland zijn) wordt gerekend met een toeslag van 10% voor specifieke aanpassingen. In het geval van een hostelvoorziening en de specifieke eisen die een dergelijke voorziening met zich meebrengt, is het waarschijnlijk raadzaam te rekenen met een toeslag van minimaal 15%. De totaalprijs per m² komt dan op ruim € 1.550.

Onafhankelijk van de keuze voor bestaande bouw of nieuwbouw zal rekening gehouden moeten worden met een minimum vloeroppervlak. Dit vloeroppervlak is afhankelijk van het aantal bewoners dat in het hostel gehuisvest zal gaan worden. Bij de realisatie van soortgelijke hostelvoorzieningen in Utrecht is men uitgegaan van een minimum vloeroppervlak van 30 à 40 m² per persoon. Naarmate het aantal bewoners afneemt is per bewoner meer ruimte nodig, vanwege wegvallende schaalvoordelen.²

Als we voor het te realiseren hostel uitgaan van een aantal van 20 bewoners, dan komen we wat betreft het benodigde vloeroppervlak uit op circa 700 m². Uitgaande van een prijs per m² van iets meer dan € 1.550 brengt dit ons op een

totaalbedrag van ongeveer € 1.090.000.

Bovenstaand bedrag betreft de stichtingskosten van de voorziening, inclusief BTW. De stichtingskosten betreffen alle kosten van de realisering inclusief de fundering en inclusief de vaste inrichting van de voorziening. Onder de vaste inrichting worden zaken verstaan als een keuken en sanitair. Dit betreft dus uitdrukkelijk *niet* de losse inrichting.

In de stichtingskosten zijn opgenomen:

- projectmanagement,
- plankosten bouw (intern: kosten projectgroep, bouwmanager; extern: architect),
- onderzoekskosten (bodem-/ akoestisch/ sonderingsonderzoek),
- realisatie bouw (aannemerskosten) en bouwmanagement.

Niet opgenomen zijn:

- de kosten van de partners / inhoudelijke deskundigen,
- facilitering beheergroep,
- de (personele) kosten voor de gemeente,
- losse inrichting,

In Utrecht rekent men voor de inrichting van een 24-uurs woonvoorziening voor 26 verslaafde dak- en thuisloze mannen en vrouwen met een bedrag van € 89.000. Bij het Leger des Heils gaat men uit van een bedrag van ca. € 5.000 per bewoner. Bij een bezetting met 20 bewoners komt dit dus neer op een totaal bedrag van ca. € 100.000.

- (eventuele) terreinaankoop en sloop,
De kosten voor de terreinaankoop zijn afhankelijk van de bestemming die de grond krijgt. Een hostelvoorziening valt onder de bestemming 'wonen'. We moeten dan denken aan een grondprijs van € 200 à € 300 per m².

De benodigde perceelgrootte is afhankelijk van het aantal bouwlagen. In Utrecht is men hierbij per extra bouwlaag uitgegaan van een extra ruimtebehoefte van ongeveer 25 m² voor trappenhuis en lift. Bij drie bouwlagen moeten we in dat geval uitgaan van een benodigde perceelgrootte van circa 300 m², bij twee bouwlagen is een perceel benodigd van circa 375 m² en bij één bouwlaag van circa 700 m². De kosten voor terreinaankoop liggen op basis van deze inschattingen tussen de € 60.000 en € 210.000.

- buitenvoorzieningen,
Wat dit punt betreft zal er in ieder geval rekening mee gehouden moeten worden dat de gemeente parkeerplekken op het eigen terrein verplicht heeft gesteld. Dit brengt dus

additionele kosten met zich mee. Ook de verdere inrichting van de buitenruimte is niet bij de prijs inbegrepen. In Utrecht rekent men voor de inrichting van de buitenruimte met een bedrag van € 60.000,-

- kosten aanpassing omgeving.
Dit is een erg lastige post, omdat dit sterk afhankelijk is van het kavel waar het hostel gerealiseerd wordt. De kosten kunnen uiteenlopen van € 5.000 tot € 50.000.

Tabel 6.1 geeft schematisch een globale inschatting van de realisatiekosten van een hostelvoorziening voor 20 bewoners. De bedragen in de tabel zijn gemiddelden, gebaseerd op bovenstaande inschattingen. Het betreft uitdrukkelijk een *zeer globale inschatting* van de kosten, waarbij rekening gehouden moet worden met ruime marges.

Tabel 6.1 Eenmalige realisatiekosten
hostelvoorziening

<i>stichtingskosten (incl. BTW)</i>	€ 1.090.000
<i>losse inrichting</i>	€ 95.000
<i>terreinaankoop</i>	€ 135.000
<i>buitenvoorzieningen</i>	€ 60.000
<i>kosten aanpassing omgeving</i>	€ 28.000
<i>totaal</i>	€ 1.408.000

N.B. Kostenraming exclusief kosten partners / inhoudelijke deskundigen, facilitering beheergroep, (personele) kosten gemeente en eventuele sloopkosten

Om een vergelijking te kunnen maken met een bestaande hostelvoorziening in Utrecht voor 26 bewoners, hebben we deze kosten omgerekend naar een voorziening met 26 bewoners. Op basis van bovenstaande inschattingen komen we uit op eenmalige realisatiekosten van een kleine € 2.000.000. Ook deze kostenraming is exclusief kosten voor partners/ inhoudelijke deskundigen, facilitering beheergroep, (personele) kosten gemeente en eventuele sloop. In Utrecht rekent men voor de *verbouw* en inrichting van een 24-uurs woonvoorziening voor 26 verslaafde daken thuisloze mannen en vrouwen (*inclusief* alle kosten) met zo'n € 2.800.000.

6.2 Structurele exploitatiekosten

Naast eenmalige opstartkosten hebben we bij de realisatie van een hostelvoorziening ook te maken met structurele exploitatiekosten.

Deze structurele exploitatiekosten kunnen we

onderverdelen in de volgende categorieën:

- loonkosten personeel,
- indirecte loonkosten,
- huisvestingskosten,
- organisatiekosten,
- voedings- en verzorgingskosten.

In tabel 6.2 geven we een globale inschatting

van de structurele exploitatiekosten op jaarbasis voor een hostelvoorziening die onderdak biedt aan 20 therapieresistente, chronisch verslaafde daklozen. De bedragen in deze tabel zijn gemiddelden, gebaseerd op conceptbegrotingen van een viertal hostels elders in Nederland, gegevens van het Leger des Heils in Dordrecht en huurprijzen van MFA's. Het betreft uitdrukkelijk een *zeer globale inschatting* van de kosten, waarbij rekening gehouden moet worden met ruime marges.

Tabel 6.2 Exploitatiekosten hostelvoorziening per jaar

	<i>exclusief</i>	<i>gemiddeld</i>	<i>Inclusief</i>
<i>teamleider</i>		€ 46.000	
<i>overig personeel</i>		€ 538.000	
<i>subtotaal loonkosten personeel</i>		€ 584.000	
<i>indirecte personeelskosten</i>		€ 104.000	
<i>deskundigheidsbevordering</i>		€ 14.000	
<i>subtotaal indirecte loonkosten</i>		€ 118.000	
<i>huur en erfpacht</i>		€ 100.000	
<i>afschrijving inventaris</i>		€ 26.000	
<i>energie en water</i>		€ 14.000	
<i>onderhoud</i>		€ 16.000	
<i>belastingen/heffingen</i>		€ 4.000	
<i>verzekeringen</i>		€ 2.000	
<i>schoonmaakkosten</i>		€ 18.000	
<i>overige huisvestingskosten</i>		€ 19.000	
<i>subtotaal huisvestingskosten</i>		€ 199.000	
<i>subtotaal organisatiekosten</i>		€ 27.000	
<i>subtotaal exclusief voeding en verzorging</i>		€ 928.000	
<i>voeding</i>	€ 15.000		€ 43.000
<i>budgetbeheer</i>	€ 0		€ 56.000
<i>overige verzorgingskosten</i>	€ 4.000		€ 23.000
<i>subtotaal voedings-/verzorgingskosten</i>	€ 19.000		€ 122.000
<i>kosten totaal</i>	€ 947.000		€ 1.050.000

Toelichting op de kostenposten:

Loonkosten personeel

Voor een hostelvoorziening met tussen de 10 en de 28 bewoners is ca. 14 fte personeel benodigd, vermeerderd met 1,0 fte coördinatie (teamleider). Voor 10 bewoners is er dus evenveel personele bezetting nodig als voor 28 bewoners, omdat er 24 uur personeel aanwezig moet zijn. Het betreft hier alleen de kosten voor begeleidend personeel, kosten voor bijvoorbeeld administratief personeel zijn opgenomen in de post 'indirecte personeelskosten'.

Huur en erfpacht

De prijs voor huur en erfpacht is gebaseerd op prijzen voor MFA's, prijspeil 2004, berekening over 20 jaar. Het betreft een voorziening van ca. 700 m².

Voedings- en verzorgingskosten

Wat betreft voedings- en verzorgingskosten kan gekozen worden voor twee varianten. In de eerste variant worden de bewoners geacht zelf voor hun maaltijden en verzorgingsmiddelen te zorgen, in de tweede variant wordt dit door het hostel verzorgd. In het tweede geval zal de eigen financiële bijdrage van bewoners vanzelfsprekend groter moeten zijn dan in het eerste geval.

6.3 Financiering structurele exploitatiekosten

In de vorige paragraaf hebben we de structurele exploitatiekosten van een hostel voor 20 verslaafde daklozen ingeschat op rond de miljoen euro per jaar. De grote vraag blijft echter hoe deze kosten gefinancierd moeten gaan worden. Zoals we in het vorige hoofdstuk al zagen is men in Utrecht gestart met financiering van soortgelijke hostels vanuit de gemeente. Na verloop van tijd zijn alle bewoners geïndiceerd onder de AWBZ en sindsdien wordt het grootste deel van de structurele exploitatiekosten van de hostels hieruit gefinancierd. Voor zorg, begeleiding en huisvesting wordt vanuit de AWBZ een bedrag beschikbaar gesteld tussen de € 30.000 en € 35.000 per persoon per jaar. Bij een bewo-neraantal van 20 komt dit neer op een bedrag van circa € 650.000.

Een deel van de kosten van het hostel kan gefinancierd worden uit de eigen bijdrage van bewoners. In Utrecht is deze bijdrage als volgt bepaald:

- Van bewoners met een bijstandsuitkering gaat het grootste deel van de uitkering naar het hostel. Zij krijgen alleen zak- en kleedgeld.
- Bewoners met een WAO-uitkering leveren een inkomensafhankelijke bijdrage aan het hostel. Deze mensen houden over het algemeen iets meer geld over.

Omdat van veel bewoners ook nog een deel van de uitkering naar de schuldsanering gaat, houden zij vaak niet veel meer over dan € 20 à € 30 'leefgeld' per week. Voor sommige potentiële bewoners is dit een reden om af te zien van een plaats in een hostel.³

1 Informatie MFA's afkomstig van O&W

2 Aandachtspunten bij locatiekeuze Binnenplaats. Gemeente Utrecht, projectbureau Binnenplaats (niet openbaar).

3 Uit: interview SBWU

Bijlagen

Bijlage 1 Interviewleidraad en geïnterviewden

Interviewleidraad relevante partijen Dordrecht

Een hostelvoorziening is een 24 uren woonvoorziening voor dakloze harddrugsgebruikers die langdurig verslaafd zijn en therapieresistent, dat wil zeggen dat verschillende behandelingsmethoden zijn mislukt. In de voorziening ligt de nadruk op het bieden van structuur, beheer en opvang en niet op hulpverlening en behandeling. Het beleid in een hostel is gericht op acceptatie van het gedrag van de bewoner en niet op verandering van dit gedrag. Cliënten hebben een eigen kamer, waar gebruik van drugs is toegestaan. Een hostel is een permanente woonvoorziening waar cliënten langdurig kunnen verblijven.

Visie

- Hoe kijkt men tegen een hostelvoorziening, zoals hierboven omschreven, aan?
- In hoeverre past een dergelijke voorziening in de visie/ het beleid van de instelling?
- Is er (vanuit de instelling) behoefte aan een dergelijke voorziening?
- In hoeverre is het een antwoord op problemen waar men tegenaan loopt?

Rol/bijdrage

- Welke rol ziet men voor zichzelf weggelegd in de situatie dat een hostel operationeel zou zijn?
- Welke bijdrage zou men hier eventueel aan kunnen/willen leveren?

Locatie

- Aan welke randvoorwaarden dient een locatie voor een hostel te voldoen?
- Aan welke locaties in Dordrecht zou men concreet kunnen denken?

Factoren

- Met welke factoren dient men rekening te houden bij de daadwerkelijke realisering van een hostelvoorziening in Dordrecht? (denk aan succes- en faalfactoren, communicatie naar de buurt, beheersaspecten)

Geïnterviewden relevante partijen Dordrecht

De Grote Rivieren	Drs. G. Jansen van Rosendaal, circuitmanager Rehabilitatie
DeltaBouman	Dhr. B. van Noord, clustermanager Mw. A. Verbunt, afdelingsmanager behandeling/zorg Dhr. K. van der Zee, stafmedewerker
CWZW- Leger des Heils	Dhr. R.P. Pons, adjunct directeur Ir. T.J. Vonk, manager primair proces Maatschappelijke Opvang
GGD	Dr. H.G.T. Nijs, sectordirecteur Volksgezondheid Dhr. B.C. de Haan, hoofd Algemene Gezondheidszorg
Politie ZHZ	Dhr. A.G. Sijtsma, districtschef Dordrecht/Zwijndrechtse Waard Mw. I.P.M. Nienhuis, bc, beleidsmedewerker district Dordrecht/Zwijndrechtse Waard

Relevante informatie over potentiële doelgroep en kosten verstrekt door:

CWZW-Leger des Heils	Dhr. L. de Jong, hoofd afdeling Laagdrempelige Opvang Dhr. J. van Triest, applicatiebeheerder Dhr. R. Klamer, hoofd bedrijfsbureau
Gemeente Dordrecht	Dhr. D. Schut, coördinator afdeling onderwijs

Interviewleidraad sleutelfiguren hostels Utrecht

Communicatie met bewoners vooraf

- Hoe is het communicatietraject verlopen?
- Wat zijn de leerpunten/aandachtspunten/valkuilen?

Locatie

- Hoe is men tot de keuze voor de verschillende locaties gekomen?
- Wat zijn belangrijke randvoorwaarden bij de keuze voor een dergelijke voorziening?
- Wat zijn de leerpunten/aandachtspunten/valkuilen bij de locatiekeuze?

Bepalen van omvang van voorziening

- Hoe heeft men de omvang van de potentiële doelgroep vastgesteld?
- Hoe is men uitgekomen op 150- 200 plekken? Hoe heeft men de omvang van de verschillende voorzieningen bepaald?
- Wat is een geschikte omvang van een dergelijke voorziening? Ervaringen m.b.t. beheersbaarheid?
- Wat zijn de leerpunten/aandachtspunten/valkuilen bij deze stap?

Realisatie (ver)bouw

- Ervaring m.b.t. de keuze voor verbouwen van bestaande locatie of nieuwbouw?
- Ervaring werkgroep bouw? Werkgroep inrichting?
- Wat zijn de leerpunten/aandachtspunten/valkuilen bij deze stap?

Werving bewoners

- Hoe is de werving van de bewoners verlopen?
- Hoe verloopt de samenwerking met de relevante partners bij de werving?
- Leerpunten/aandachtspunten/valkuilen?

Exploitatie, begeleiding en zorg

- Hoe verloopt de exploitatie van het hostel?
- Wat levert de exploitant voor begeleiding/zorg? Hoe is de aanvullende zorg georganiseerd?
- In hoeverre is het de bedoeling dat bewoners behandeld worden/begeleid worden naar werk/uitstromen?
- Als bewoners eenmaal wat meer structuur hebben, ontstaat er dan behoefte aan meer begeleiding/behandeling? Hoe gaat men daar mee om?
- Hoe verloopt de samenwerking met relevante partners in zorg/begeleiding?
- Leerpunten, aandachtspunten, valkuilen?

Omgevingsbeheer

- Wat zijn de ervaringen met de beheergroepen?
- Hoe verloopt de samenwerking met relevante partners (o.a. politie)?
- Leerpunten, aandachtspunten/valkuilen m.b.t. omgevingsbeheer?

Financiën

- Welke kosten zijn er gemoeid met de realisatie en exploitatie van een hostelvoorziening?
- Inschatting kosten (ver)bouw locatie? Structurele exploitatiekosten (huur, eten, onderhoud)? Via AWBZ?

Effecten

- In hoeverre hebben de hostels (tot dus ver) opgeleverd wat er van verwacht werd?
- Voor bewoners? Effecten m.b.t. overlast/criminaliteit

Samenvattend (adviezen voor Dordrecht)

- Wat zijn de belangrijkste aspecten waar men rekening mee moet houden bij de realisatie van een hostel?
- Aan welke randvoorwaarden moet worden voldaan?
- Wat zijn de belangrijkste valkuilen?

Geïnterviewden Utrecht

Dhr. J. Wigboldus, algemeen projectleider BinnenPlaats, GG&GD, Gemeente Utrecht
Dhr. J. Berndsen, projectleider/divisiemanager SBWU OGGZ

Bijlage 2 Geraadpleegde literatuur

Aandachtspunten bij locatiekeuze Binnenplaats. Gemeente Utrecht, projectbureau Binnenplaats (niet openbaar).

Barendrecht, C., M. Stoele, B. Boon. Locatie van dag- en nachtopvang in Heerlen; bereikbaarheid & beheersbaarheid. Rotterdam: IVO, 2004.

Beheerplan Bolksbeekstraat. Gemeente Utrecht, project Binnenplaats

Binnen[re]ant No. 1 t/m 8. Gemeente Utrecht, GG&GD, project Binnenplaats.

Bransen, E., H. van 't Land, J. Wolf. Gebruiksruimten in Nederland. Trends en ontwikkelingen 2001-2003. Utrecht: Trimbos-instituut, september 2004.

Buiten de perken. Een project outreachend werken in Dordrecht. CWZW, Leger des Heils, juli 2004 (niet openbaar).

Deelname, samenhang en verantwoordelijkheid. Visie op het sociaal beleid in Dordrecht. Gemeente Dordrecht, sector Onderwijs en Welzijn, januari 2003.

De opvang verstoort. IBO Maatschappelijke opvang. Interdepartementaal Beleidsonderzoek 2002-2003.

Ervaringen elders. Huisvesting voor (verslaafde) thuislozen in vijf steden. Gemeente Utrecht, Projectbureau Binnenplaats, mei 2000.

Mijnheer, E. Bewoners verleiden tot zorg. Terugblik op drie jaar van Utrechtse hostels voor daklozen en verslaafden. In: Zorg + Welzijn, 15 december 2004.

Operatie Achtertuin. Gronings project laat zien hoe omstreden voorzieningen een plaats vinden in de stad. Gemeente Groningen, dienst OCSW, april 2003.

Ossewaarde, C.M., D.G. Horst. Leefbaarheid en veiligheid in het beheergebied Sartreweg. 2-meting. Arnhem: Seinpost Adviesbureau, maart 2004.

Overbeeke, R. van. Evaluatie komst hostel Baden Powellweg (Habi Tante). Monitoring van de leefbaarheid en veiligheid rondom een opvangvoorziening voor verslaafde vrouwen – eindmeting. Amsterdam: DSP-groep, juni 2004.

Van 't Land, H., J. Vrugink, J. Wolf. Van Later Zorg? Over de kwaliteit van laagdrempelige zorg voor langdurig verslaafden. Utrecht: Trimbos-instituut, 2003

Van zand tot klant. Plan van aanpak voor het projectmanagement van deelprojecten Binnenplaats. Project Management Bureau, mei 2002.

Vermeulen, K., J. Toet, E. van Ameijden. Tussenrapportage evaluatieonderzoek van de 24-uur woonvoorzieningen voor Utrechtse druggebruikers: hostel de Hoek, Utrecht: GG&GD, februari 2003.

Weide, M.G., P.E. Kees. Maatschappelijke opvang in Dordrecht en omgeving in beeld. Dordrecht: SGB, juli 2002.

Wolf, J., S. Nicholas, L. Hulsbosch, S. te Pas, G. Hoogenboezem, M. van Oort. Monitor maatschappelijke opvang. Jaarbericht 2003. Utrecht: Trimbos-instituut, september 2003.

Publicaties van het Sociaal Geografisch Bureau

Openbare orde en veiligheid

Leefbaarheid en veiligheid in Dordrecht 2001	2002
Benchmark leefbaarheid en veiligheid 2001	2002
Leefbaarheid en veiligheid in de Drechtsteden anno 2002	2003
Overzicht bestaande leefbaarheidsonderzoeken	2000
Jeugdcriminaliteitskaart Zuid-Holland Zuid 2000	2001
Eind evaluatie Veiligheidsnetwerk Zwijndrecht	2002
Veiligheidsbeleving op school 2002	2003
Leefbaarheid en veiligheid in de Gemeente Zwijndrecht anno 2002	2003
Evaluatie hondenbeleid	2004

Verkeer en vervoer

Parkeerregulering Groenedijk/Oranjelaan	2003
Klantenonderzoek Kiltunnel 2000	2001
Verkeren op bedrijventerreinen	1999
Autobezit, verplaatsingsgedrag en vervoermiddelgebruik van de Dordtse bevolking anno 2001	2003

Sociaal-economisch beleid

Monitor Binnenstad Dordrecht 2000/2001	2002
Regionale werkgelegenheidsrapportage Zuid-Holland Zuid	meerjarig
Bedrijvenregister Dordrecht	jaarlijks
Monitor werk 2002	2003
De Sociale Staat van Dordrecht 2001/2002	2003
De markt voor benzinepompen in Dordrecht	2001
Horeca in Dordrecht anno 2001	2002
Onderzoek draagvlak vrijdagmiddagmarkt	2003
Monitor vraagzijde arbeidsmarkt havengebonden cluster Rijnmond	2004

Onderwijs

Monitor lokaal onderwijs Dordrecht 2002/2003	2003
Schoolverzuim & schooluitval	1999
ROC's Albeda College en Da Vinci College in de Hoeksche Waard	2003
Behoeft onderzoek kinderopvang Dordrecht	2001
Integrale leerlingenprognose gemeente Dordrecht 2002-2018	

Vrije tijd, cultuur, sport en recreatie

Vrijtijdsbesteding in de Drechtsteden in 2001	2002
Dordtenaren over recreatie in het buitengebied	2004
Vrijwilligerswerk in Dordrecht 2003	2004
Meningspeiling theatervoorziening in Dordrecht	2004
Publieksonderzoek Wantijpop/Rainbowpark 2002	2002
Kerstmarkt Dordrecht 2001	2002
Boekenmarkt Dordrecht 2002	2002
Opinies over en waardering voor evenementen in Dordrecht	2003
Onderzoek Openbare Bibliotheek Dordrecht	2003
Publieksonderzoek Zomerkermis 2003	2003

Sociale voorzieningen en maatschappelijk werk

Jeugdbeleid in de Drechtsteden	2003
Behoeft-onderzoek Dubbeldam	2004
Jongeren Dordrecht 2001	2002
Gezondheidsmonitor Zuid-Holland Zuid 2000	2001
Monitor Sociaal Programma Oud-Krispijn Zuid-2	2002
Vertrokken Antillianen	2002
Doelgroepenonderzoek Bureau Schuldhulpverlening Dordrecht deel I en II	2003
Doelgroepenonderzoek Bureau Schuldhulpverlening Dordrecht deel III	2003
Uitvallersonderzoek Bureau Schuldhulpverlening Dordrecht	2003
Tabellenboek Wijkprofielen 2002	2003
Evaluatie Dordtpas 2003	2003
Ouderenmonitor 2002	2003
Wijkmarkt Staart	2003
Evaluatie project dynamisch wonen	2004

Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

Woonmonitor Dordrecht 2003	2003
Woonmonitor Drechtsteden 2003	2003
Woningbehoefteonderzoek Drechtsteden	2001
Evaluatie woonkeus Drechtsteden	2001
Beleving van en opinies over ruimtelijke kwaliteit en welstand in Dordrecht anno 2000	2001
Verslag Geschikt Wonen	2003
Migratie-onderzoek 2002	2003

Algemeen bestuur en maatschappelijke verkenningen

Dit is Dordt Een vergelijking met de 33 grootste steden in Nederland	2003
Opinies over de toekomst van Dordrecht	1998
Opinies over bestuur van de stad	1999
Evaluatie inspraakbeleid	2002
Succesvol lokaal ouderenhuisvestingsbeleid	2001
De sociale staat van Dordrecht	2001
Gezondheidsmonitor Zuid-Holland Zuid hoofdrapport en deelrapport: Dordrecht	2001
Omnibusonderzoek Barendrecht 2000	2001
Prognose Essenhof 2000-2015 (crematies en begravingen)	2000
Bereik/waardering voor info gem. Dordrecht	2002
Herhalingsmeting beeld van en belangstelling voor de Drechtsteden	2002
De stem van de burger	2002
Bezoekersonderzoek Dag van Dordt	2003
Evaluatie Dualisme 1 ^e fase	2003
Feiten, belevingen en trends Papendrecht	2003

Milieu

Gebruik toegangssysteem ondergrondse containers	2004
Onderzoek naar achtergronden onkruidbestrijdings-middelengebruik door particulieren	2003
Afvalscheiding: medewerking en verbeteringen	2003
Milieumonitor Dordrecht 2001	2002
Ruimte voor de rivier	2003
Belevingswaardeonderzoek oppervlaktewater Ridderkerk	2003

Bevolking

Bevolkingsprognose per wijk gemeente Dordrecht 2000-2015	2000
Huishoudenprognose 1998-2010	1998
Dordt op z'n droogst	jaarlijks
Dordt op z'n droogst digitaal	www.sociaalgeografischbureau.nl

Klanttevredenheid

Klanttevredenheidsonderzoek Wijklijn	2003
Toetsingskader voor kwaliteitsrapportage WOZ	2001
Klanttevredenheidsonderzoek Bureau Schuldhulpverlening Dordrecht	2002
Elektronische Dienstverlening Gemeente Dordrecht	2003
Klanttevredenheidsonderzoek Sociale Dienst Dordrecht 2000	2003
Klanttevredenheidsonderzoek WVG Dordrecht	2003
Klanttevredenheidsonderzoek WVG Zwijndrecht	2003
Klanttevredenheidsonderzoek Brandweer Dordrecht	2003

Bovenstaande lijst bevat een selectie van publicaties van het SGB.

Informatie/bestellen

telefonisch:	078- 639 64 65
schriftelijk:	Sociaal Geografisch Bureau Postbus 8 3300 AA DORDRECHT
e-mail:	Secretariaat SGB@dordrecht.nl
website:	www.sociaalgeografischbureau.nl
fax:	078- 639 8080